

ПРОСВЈЕТА

ЛИСТ ЗА ЦРКВУ И ШКОЛУ

УРЕЂУЈЕ КАНЦЕЛАРИЈА МИНИСТАРСТВА ПРОСВЈЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА.

СВЕСКА

Изазила половином свакога мјесеца од 2—2½ табака. — Цијена је у Црној Гори фор. 2; а изван ње фор. 3. — Рукописи се не враћају, а предплате се шаљу високопречасној консисторији Митрополије цетињске. — Сва писма и новине у замјену шаљу се уредништву на Цетиње. Писма пак треба да буду франкирана и власторучнијем потписом утврђена ради знања од кога долазе, ма и не било потписа на дописима. — Предплаћа се на годину.

ГОДИНА

КЊАЖ. ЦРНОГ.

ГЛАВНО НАДЗОРНИШТВО ОСН. ШКОЛА.

Број 60.

Цетиње, 15 Јануара 1895.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
О К Р У Ж Н И Ц А
CRNOJEVIĆ

Господи учитељима и учитељицама књ. црног. основних школа.

Кад се изведе резултат успјеха наших основних школа од прошле школске године, и оцијени ваш рад и понашање, може се са задовољством рећи, да је једно и друго врло повољно и похвале достојно, јер сте вршили своју дужност, у колико је могуће било, савјесно и тачно.

Заиста ви сте се показали достојни ријечи Његова Височанства нашег Узвишеног Господара, који вам је назад неколико година на учитељској скупштини, између осталог, благоизволио рећи, да је Он, као отац, са задовољством прашио ваш труд и радовао се вашем успјеху. — „Црна Гора, Ја и мој Напљедник бићемо харни данашњему тијелу учитељском, које савјесно обдјелава младе гранке нашег отачаства“ — рекао је Он.

Ове Височанствене ријечи нашег Узвишеног Господара, који се непрекидно стара и толико брине око народне просвјете и благостања, ви сте заиста и заслужкли, јер од онда показали

сте знатни nappeaak y BaBanoM n natrioTCKOM BpweHy cBoje AyKHOCTH.

Ha, aa bi ce n aae oBako nappeoBano n a ce ne bi noneke, koa MaloB opoja naCTaBHHKa, MaHe n neaocTaTqH ocjeBali, nzaaje ce n oBa okpyKHHqa, aa onH, koji nemaju oBe MaHe n neaocTaTKe, Kpone nX ce, Te aa bi bili n y byaybe noTnyHo TaqHH y cBojoj AyKHOCTH; a onH, koji nX nMaju, aa nX nCnpane.

1. YqHTeab (-qa), koji je noTnyHo aapB ayweBHO n TjeleCHO, a cnoCoBaan aa cBoj paa, TpeBa aa byae n oayweBbeH aa Taaj paa, a nnaqe bwe Ha nTere ne caMo cebi, nego n ayryHMa.

OpaBHO ce, aa je y3pOK ToMe neoaayweBbeHy aa paa, koa *nekHX*, npeKOMjePHo n neyMjeCHO aanoWebe aa ayrywBeHajeM aababaMa. nPnppeMa aa nKOлке paa ne aolaBn nM nH na yM; nego nTa Bwe n oa nKOлкеajeX qacoba yKaayje aBoT TajeX aKOyMHHajeX aaba n TMe noTKoBabaju nappeaak nKOлке n cBoaa cTaBa.

noCnaje oBako neypeaHO nPOBofeBa, Kaa aofy y nKOлку, Bca cy nM KpBa: nTO najeCy naayqHaa, nTO cy BHa nMnpHa, nTO cy ce cBaBala n T. a. n T. a. BenaKa je ncepeBa aa Bca y n Bne poaITebe, Be ce aeH oBakBn naCTaBHHK (-qa). Bca nate, aybe KHBOT, ~~CTajeH caMa y nKOлке~~, a nqeMy ce koPncHoM ne yqeBn, nego byay KapaHa n aOBana n bena, a aaCTO? — aa nMaPHocT, ncaBajeCHOCT naCTaBHHKa, koji aBoT cBoaa neypeaHO KHBOTa aolaBn y nKOлку cymopaH, beaBobe n nPnppeMa aa cBoj paa. HaajnoCnaje, aaaja nM aemqny na ~~byay cpyKy~~, bea oBjaWHbeHa, nH ca Bpno cnaBHM oBjaWHbeHeM, aa aa aaybH nya naye. O nPpaOM npeaaBaHy n nCnHTHBaHy, aa bi Bca y KnaBHoM naayqHaa aaaTaK y nKOлке, o ToMe nMa nH aBopa.

HeKH (-Ke) nncne aa aBoT „oTnjeHOa ayrywBa“ MoTy koji nya n oBpajeWHTH ce o cBojoj AyKHOCT.

nKOMe ne MoKe bHTH nPOTHBHO, aa nPOBonaTe cnoBonaHO BpweMe ca ypeaHnM ayrywBOM, caMo To ne cMaje bHTH na nTere nKOлке nate. —

Govopeno je n nPaje o oBnMa MaMa, aH ce joH, koa *nekHX*, oPaKaju, aaTo ce CTpOro napeByje cBaKOM yqHTeaby (-qH), aa nBn na qHO cBoj paa n aa ce KnonH oa cBeaa, nTO bH Ma y qeMy naCKoaaHO na nPpETKy nKOлке, nnaqe no nbeaHqe Toaa bwe nM Bpno nCPpjaTHe.

2. OpaBHO ce, aa cy neKHM yqHTeabnMa (-qaMa) npeaaBaHa cyxoapHa, bea nKaKbe nPnpaje n oqHrleaHOCTH, nejaCHa, cnneTena n oayOBnaqena, — MpTBa, bea noTpeBne KHBocTH. OBaKBM naCTaBHHqHMa nKOлке ayqHaa cToje y naBweHeM nepeay n cnaBo

се њима служе. Свему овоме узрок је осим више реченог у првој тачци и невјештина. Зато се препоручује, да се што више набављају и читају ваљани педагошки листови и књиге, да би се сасвим ова грдна мана и недостатак, код неких, искорјенили, јер убија и мучи ђецу, терети их и спречава им развитак и напредак.

3. Код многих учитеља примјетило се, да слабо узимају у обзир предавања: *о крсном имену, црквеној слави и завјештини, о додатку из вјеронауке у IV-том раз. осн. школе, о српској народности и како треба разликовати вјеру од народности и обратно.*)*

О св. Сави многи не предају онолико и онако, како је најподесније за први разред осн. школе.

Све ово бива с тога, што неки, из несхваћања, сматрају ова предавања као нешто споредно; а неки немају ни прегнућа, да скупе потребити материјал за речена предавања, која су сама по себи врло занимљива, а и веома важна. Зато се наређује учитељима (-цама,) да на ово много бољу и озбиљнију пажњу обратe. Осим овога, да сваки учитељ (-ца) напише по једно предавање на речене теме, које ће послати овоме Надзорништву на преглед до 1 Августа ов. године.

4. Строго се забрањује да браћа надијевате имена, да их пеујете и ма које невучтиве ријечи да им зборите. При том обратите озбиљну пажњу, да и сама браћа не надијевају једно другом имена, него да се у свему између себе односе као браћа.

Дужност вам је да и код других овакве мане исправљате, не само у школи, него и ван школе: као за вријеме родитељскијех скупова и у свијем осталијем приликама, ће се може повести ријеч о моралу и пристојности.

5. Примјетило се, да они учитељи (-це) понајвише кажњавају ђецу, који мало пажње обраћају на свој рад и дужност, као и то, да бива преферивања у казнама.

Виших казна не смије бити, осим оних, које су одређене Школ. Законом (в. §. 65.)

Бијење по глави и главом о таблу, скубење за уши, висање при испитавању и иначе, не смије никако бити.

*) **Примједба.** У овоме се много гријеша, како у говору тако и у писању, — мијешајући ова два појма и употребљавајући их безразлично — са разним придјевима и наметањем, или примањем туђе народности због вјере, избор које (вјере) дјело је слободне савјести и разума појединих људи. Све ово иде на штету српске народности, а на корист њеним непријатељима.

Зато свака српска породица и школа дужна је неговати своју народност наставом и васпитањем, и давати о њој омладини истините, здраве и одређене појмове.

Ово у дужност спада и свијем српскијем родољубима од све три вјероисповиједи (православне, римокатоличке и мухамеданске,) да сваком приликом исправљају оне погрешке у говору и писању, које рођену браћу раздвајају и отуђују. —

Оваквим поступцима ђеца се преплаше, те и оно, што знаду, не умију казати; за то се наређује, да се те непедагошке и неметодичне казне не употребљавају, него треба кажњавати: опоменом, укором и другим подесним казнама, са којима се ђеца могу поправити, а не оштетити. —

Ако се деси, случајно, да је неко дијете врло неваљало, те на штету друге ђеце, онда нека учитељ, односно управљајући, извијести о том ово Надзорништво, а дијете нека отпусти од школе, док се за исто добије наредба.

6. Особито пажњу нека обрете учитељи (-це) на казну „остављање ђеце без обједа.“ У овој казни било је код неких преферивања. Неки (-ке) су затварали ђецу у мрачним одајама, а и нечистим, одакле су их послије износили: онесвијешћене, блиједе, престрављене и т. д. Због оваквих и горих пошљедица, наређује се, да се при остављању ђеце без обједа држите сљедећег реда и правила:

а) ђецу првога разреда, која немају више од 10 година, остављаћете $\frac{1}{2}$ сата; а старију као и у другом разреду;

б) ђецу другог разреда остављаћете, млађу од 10 година, $\frac{3}{4}$ сата; а старију 1 сат;

в) ђецу трећег разреда 1 сат; а неваљалије можете остављати и до $1\frac{1}{2}$ сата, и

г) ђецу четвртог разреда остављаћете до $1\frac{1}{2}$, а неваљалије, само колико могу послије $\frac{1}{2}$ сата обједовати; врло неваљале никако и не пуштајте, кад су с ђецама без обједа, да једу.

Остављање ђеце без обједа треба да буде у учионици. Ако више ђака остане без обједа, нек су под надзором једног најуреднијег ђака; врата им оставите незакључана, да могу по допуштењу надзирача излазити ради нужде. Учионица мора имати свјетлости као сваког дана; капци од прозора не смију се никако затварати.

Једно дијете, ако не би нико са њим остао у школи, немојте никако остављати без обједа, него га друкчије кзните.

Ђецу слабу, малокрвну, блиједу, и ону која пате од стомака или од друге какве болести — не треба никако остављати без обједа.

У опште треба настојавати, да ђеца што мање остају без обједа, а особито она првог и другог разреда.

Ученице, како у мушким тако и у женским школама не треба николико и никад остављати без обједа. —

Ова и многе друге казне лако се и избјегавају код ваљаних, тачних и савјесних учитеља (-ца); а, напротив, код немар-

љивих сваким се даном измишљају новије и новије, мјесто да се настојава, те да и оне, које су уобичајене, не употребљавају се.

7. У вријеме гимнастике, војничког вјежбања, шетње, излета, стајања на једном мјесту и т. д. учитељ (-ца) дужан је пазити, како је које дијете обувено и обучено. Ниједно дијете не смије се излагати опасности рђавих времена или сунчаној припеци, које је све за њих опасније, кад нијесу слободна, да се могу кретати по вољи.

У вријеме подаљег излета не смију се ђеца изводити по вратоломнијем мјестима, нити им дозвољавати, да онако уморни пију воде, нити да иду по каменицама, ђе често има врло много опасних глиста, које може опазити само вјешто око. Учитељ треба да им каже, коју ће воду пити и друго што им треба знати при путовању.

Ђецу треба изводити онђе, ђе је најудобније мјесто за поуку и забаву, а и ђе им је за здравље најкорисније.

8. Строго се забрањује учитељима пушење у учионици, а тако исто и сваком ко би ушао у њу.

9. Учитељ не смије предавати у учионици са капом на глави, нити са капутом, ако није болестад, или ако због студени нијесу се и ђаци огрнули.

Учионицу не треба провјетравати, док су у њој ђаци, него их ваља чувати од промаје, сунчане припеке, кише и других непогода, које могу доћи са школских прозора и врата. *Учитељ је дужан удесити како за себе, тако и за ђецу.*

Примјећавало се више пута и на самом испиту, у највишој љетној врућини, да по нека ђеца сједе у кабаници или огртачу и сувише је на њима и по једна или двије торбе (од књига и од хране).

Питање је: како се преко године пази на здравље ђечије, кад се овако на самом годишњем испиту дешава? Заиста може се рећи — никако!

Ушљед овога наређује се, да одредите у ходнику згодно мјесто, ђе ће ђаци по *разредима* и *азбучном* реду, вјешати огртаче и торбе до њих.

Ако се деси случајно да учионица није још довољно загријана, онда се могу ђеца огрнути, док се угрије; али треба настојавати да је учионица вазда умјерено топла, јер велика врућина, као и хладноћа од штете је за здравље ђечије.

10. На дужност се мора ићи у одређено за то вријеме, ни раније ни позније и без замјене. (в. 45. §. Шк. Зак.) Чим се

сврши дневни рад у школи, прије и послје подна, треба ђецу одмах пуштити да иду својим кућама, не заустављати их ни око каквога рада, ни свога, ни њина; а особито не смије их учитељ(-ца) заустављати често ради какве своје послуге. (в. 53. §. Шк. Закона.)

Својевољне распусте не смије учитељ ни учитељица никако чинити, ни са замјеном ни без замјене. Ако је потреба учитељу (-ци) да добије неки отпуст, треба да на вријеме извијести о том ово Надзорништво, па, ако му се дозволи, мора тачно испунити наредбу. Замјеника ће сваки оставити кога одреди ово Надзорништво. Ако случајно учитељ(-ца) пође без дозволе или пошаље молбу, па пође не добивши још одгор, биће строго кажњен.

11. На неким мјестима има довољно јаких препрека и недостатака, које сметају школском успјеху и које тек врло ваљани учитељи могу савлађивати. При ревизији ово ће се узети у обзир. Али има учитеља(-ца), којима је и мала ствар препрека, и износи је као узрок неуспјеха. Неки опет од врло мале ствари сдвајају велику и тешку препреку, — виде је онђе, ће је нема. И најчешће, неки или због слабости или рђава времена и т. д. изгубе преко године по неколико радних дана, па при годишњем испиту због истијех извињавају се ревизору, да нијесу могли обрадити потпуно наставни материјал.

Овако што дешава се само код онијех наставника, који мало пажње обраћају на своју дужност и не брину се много, како ће изгубљено вријеме надокнадити.

12. Неки учитељи(-це) нијесу се прошле шк. године тачно држали 8. §. Шк. Закона, него су примали малољетну ђецу, по молби њиних родитеља, као и ону, која су прерасла за школу.

С првима нијесу могли успјети као са дораслом ђецом за школу, те су их због тога много и строго кажњавали. Због оваквог поступања долазили су учитељи у неповољне односаје са ђечијим родитељима, који су се за исто жалили и овом Надзорништву.

Са другијема, већ војницима, који су примљени као почетници, долазили су дотични учитељи у јавни сукоб, који је могао бити и од врло рђавијех послједица.

Из реченога јасно се види, да су учитељи криви, јер се не држе тачно Шк. Закона. Зато се наређује сваком учитељу, односно управљајућем, да ђецу прима по 8. §. Шк. Закона и то почетнике са крштеницама, иначе биће одговоран учитељ, или, ако не буду вјерне крштенице оригиналу, дотични свјештеник.

Мане и недостатци, које су изнесене у овој окружници, примјећене су прошле шк. ревизије код неких учитеља и учитељица; дотичним су саопштене и према истим су и опоменути. —

Да се не би и у будуће овакве и друге погрешке дешавале, наређује Вам се, да се тачно држите Школског Закона, Наставног плана и *повремених* наредаба, јер иначе потпашћете под одговорност.

Свијема пак препоручује се, да у тачном вршењу своје дужности и даље напредујете и да се свестрано усавршавате у свему ономе, што се од вас, као наставника, захтијева; да бисте свагда с правим поносом и чистом савјешћу одговарали свом светом позиву. —

Главни школски надзорник:

Буро Поповић.

—*—

СВЕТА БРАЋА КИРИЛ И МЕТОДИЈЕ,

СЛОВЕНСКИ АПОСТОЛИ.

Писао их проф. Е. К. Д. Перовић.

CRNE GORE ĐURĐE

Србској дјеци и њој восхвалити кто
возможець, Меодіе всеблаженне?
Подвиги и труды твои, яко апо-
столеьски спасенія ради людей за-
блуждшихъ подъяль еси, Кирил-
ле, кто изочетъ?
(служ. св. К. и М. изд. 1885 г.
ст. 16.)

У историји ширења хришћанства међу Словенима и цвје-тању хришћанских цркава прво и најугледније мјесто припада св. браћи: Кирилу и Методију; њихов неуморни просвјетни рад био је и остао каменом ослошцем у великом здању православно-хришћанске цркве словенске. Они дадошэ хришћанству тврду спољашњу и унутрашњу организацију и поставише кључ нашем духовном животу, због чега им је и уздигнут споменик вјечитог сјећања у срцу словенства, те, не гледајући на толики низ вијекова, откада предадоше душе своје праведном судији, не изглади их од нас зуб толико дугог времена, већ ту скоро на најсвечанији начин одаје им се дуг вјечитог признања — прославља се хиљадугодишњица заиста мученика — апостола и првих учитеља словенских.

Кад бисмо хтјели да почнемо сликати оне свијетле црте из живота и рада св. браће, ми бисмо повели говор о моравској мисији; али пошто и рана младост њихова није ништа друго, него постепена њихова припрема к великом апостолском труду; пошто је провиђењу угодно било, да ђетинство млађег брата крунише неким догађајима, који бијаху јасно огледало будућег узвишеног дјела, што и приводи у побожни трепет све оне, који младића окружују, те у чуђењу повикују: „што убо отроча сје будеть?!“ пошто је најзад љубитељима ближег познанства св. браће занимљива не само друга половина његова тако-рећи активнијег живота, него и цјелокупан живот — ми налазимо, да неће сувишно бити, ако овдје прибиљежимо неке епизоде из младости његове до моравске мисије. Таквим начином пред нама ће протећи читав живот св. браће, а цио наш рад раздијелиће се на три главе: I живот св. браће до моравске мисије; II моравска мисија до почетка борбе с њемачким и латинским свјештенством, и III историја те борбе до њихове смрти. Ми ћемо се — у колико будемо кадри — окупати, да изнесемо читаоцу своје погледе у вези с историјским излагањем самих догађаја.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

Глава I

Живот св. Константина-Кирила до моравске мисије. Врло је рођења, живот и престављење св. браће и њихова отарбина. Познанство са словенским обичајима и наравима. Иванредни догађаји из живота св. Константина. Почетак његовог школоког живота, забава и лов. Губитак сокола и тужба за њим и утјеха. Константин се свестрано предаје и уци, занешон дјелима Григорија Богослова; тешкоћа њиховог разумјевања и јадиковање због тога; утјега и радост. — повиза се у Цариград на школовање Успјех у наукама. Љубав наставника к њему, особито логотета Теокиста, који га и повиза тамо. Приједлог логотетов Константину и одзив овога на приједлог. Пријелаз у свјештенство. Бјегство из Цариграда и повратак. Константин учитељ филозофије. Пренирка његова с иконоборцем Јованом (Анијем). Сарадинска мисија. Успјех и повратак. Сеоба на Олипи. Састанак с братом Методијем. Кратак нацрт Методијева живота до тог времена. Хазарска мисија. Значај ове и Сарадинске мисије и његов уилив на будући рад међу Словенима.

Вријеме, у којем су живјели првоучитељи словенски, односи се IX вијеку. За Константина се зна, да се родио 8. 7 год., а преставио се 14 фебруара 869 год. Методије бјеше 10 година старији од њега, а преставио се после млађег брата, т. ј. 885 г. 6 Априла. Мјесто рођења њихово је Солун. Отац њихов Лав бјеше човјек лијепе нарави, побожан и наметан, те зато бијаше у милости код византијског двора, а у оно трудно иконоборно вријеме држаше се хришћанског еклопа мисли, што много он да значаше; народ га је особито волио, зато је и био изабран за главног помоћника македонског управитеља. Атонско предање спомиње нам и мајку св. просвјетиоца, Марију, која је имала

седморо ђеце, али се у панонским житијама, која су до нас дошла, с тим именом не сријетамо. Ово исто предање говори, да је Лав био Словенин, а Марија грчкиња. Тога се мњења придржава Филарет (Святые южныхъ славянъ стр. 346). У новијој литератури постоје различна мишљења, а наше је скромно то, да је Лав био словенин, живио и мислио у словенској земљи — Македонији, од његовао ђечицу на срећу словенску, премда је, као глава готово цијеле Македоније, морао често да прикријева своје кољено, те је и у начину живота често подражавао Грцима. Како му драго односно тог питања, али њихова дјеца морала су бити провикнута од ране младости духом словенским, јер Македонија и онако бијаше срце Словена, те и сами Грци не могоше остати без њиховог моралног утицаја. Проникнути обичајима и правима словенским, света браћа знаваху врло добро све свијетле, као и мрачне стране својег народа, па које су доцније, као миспонери, сву пажњу своју обратили и против истих се борили.

Рано ђетинство Константиново крунисано је необично чудним догађајима. Кад су при рођењу његовом родитељи добили били бабицу, да задоји дјете, оно, као с негодовањем, одбија туђу дојку, неће да посе туђе млијеко. „Се же бысть по Божию смотръню — примјешује његов животписец — да би добра корене добра лѣтораслѣ несквернымъ мѣстомъ въздоена была“ (чт. вѣ мин. общ. ист. и др. Россіискихъ 1863 г. Памятники отеч. на слав. яз. стр. 4) С побожним чуђењем гледају то родитељи и зајенштају се, да ће у највећој чистини сачувати у будуће моралну светињу и живјети као брат и сестра.

Константину је седам година, а већ се с њим догађа нешто, што излази из круга догађаја дјечијег свијета. Може бити под утицајем родитељских разговора у присуству дјетета о томе, да је већ земан дјете школовати; или због тога, што би гдје-кад говорили са сусједима о брачној вези, о избору вјеренице, како се то у народу практикује; или најпослије небу је тако по вољи било — еле нашему се Константину снјева: мора да приступи избору вјеренице. За ту цијељ окупљене су све његове земљакиње. Између свију једна гиздава љепотица највишу пажњу обраћа Константину на себе — то је Софија (Σοφία (мудрост), коју Константин и бира, да му буде заручница у току читавог својег живота, а кад о овоме извјештава своје родитеље, ови му, чују усхићења, одобравају то: „рци премудрости — говораху они сину — сестра ми буди, а мудрость знаему себѣ сѣтвори, аще приведеши ю себѣ имѣти подружје, то отъ многа зла изба-

виши се ео“ (Чт. вѣ. Им. Общ. ист. и др. Рас. за 1885 г. житіе и подвиги конст. философа).

Мало посліје овога млади љубимац мудрости прелази у ђачки живот, да се књижи научи. Овдје он показује изванредан успјех, надмашивши све своје садругове; али, као и осталој дјеци, њему се требало забављати невиним играма, које се предаваху у вријеме школског одмора. Једанпут заједно са својим друговима отиде Константиноу у лов на соколе. Пушта он својег омиљеног јастреба, који се вине небу под облаке и на свагда га нестаје. Настаје велико јадиковање за пропанулим јастребом: два дана нити што једе, нити пије, а посліје се сам тјешу оваким расуђењем: „Такав је сав наш живот: мјесто тренутне радости, набрзо наступа много јача и дужа туга; зато ћу се и манути свјетских забава, а узеху бољи начин живота.“ Сад се ватрено предаје науци. Школа слабо већ задовољава оног, који од седам година заручује себе мудрост. Сам он напредује у знању, читајући непрестано дјела св. Григорија Богослова, овог правог хришћанског педагога, који посліје себе остави много пјесама морално-васпитног карактера. Предходно се он овом великом хришћанском мужу обраћа као својем наставнику с овом молитвом: „о Григорије, тѣломъ чловѣче, а душею ангеле: ты бо тѣломъ чловѣкъ, а ангель въ видѣ. уста бо твоя яко единъ отъ серафимъ Бога прославляють, а твоје рече проsvѣщають правые вѣры наказаніемъ, тѣмже и мене, припадающа къ тебѣ любовію и вѣрою, прими и буди ми просвѣтитель и учитель“ (Житіе стр. 5). Ове исте ријечи написао је Константин на дувару своје собе, у којој се занимао, под сликом распећа господњег, Али нијесу сви дубокомислени производи великог наставника доступни били ђетинском уму незрелог ученика. Обраћати се за то македонским учитељима познаваоцима св. писма — бјеше опасно за Константина у оно иконоборно вријеме, пошто сам бјеше одрастао у строго хришћанској породици, а инострани учитељи као налазаху за добро, да своје знање прикријевају. Елем Константин мораше сам ломити главу, без сваке помоћи са стране. Ово га страшно тиштијаше. „Та туга — примјећује руски професор Малишевски — много силнија од пређашњег туговања за соколом, који му прну под облаке, карактерише нам дубоку пријемљивост младости, једину његове природе, која се са свим покурава притиску својег чувства“ (труды Кіев. Д. Акад. 1885 г.). Но Константин се ўмири за изгубљеним јастребом, али се у њега никако не гуши жеђа за знањем, не гледајући на све препреке, које му на путу стајаше. И ето је готов

предложити некоме учитељу све своје напљедство, тек да га овај обучава, а, пошто доби отказ, он тражи душевне насладе у молитви: пада ничице пред спаситељевим ликом, са сузама проси у провиђења, да му покаже извор, из којег би загасио жеђу својег сиротног знања. И провиђење се смиловало: „о красоть (бо) его и мудрости и прильжнемъ учении, еже бѣ растворено въ немъ, слышавъ царевъ строитель“ (въ чт. Имп. етс. 1863 г.) — татор цара Михаила III, који познавши заслуге и положај Лавов, а чуо бјеше о врлинама Константиновим — позива овог у Цариград при двору, да га свестрано школује, намјеравајући се доцније користити истим при васпитању младог царевића. Константин се у највећем одушевљењу припрема на пут, а то је могло бити око 842 год., послје смрти цара Теофила, а с доласком на пријесто Михаила, јамачно и Константину биће већ било не више од 15 год. При путу младић се обраћа небу: „Господи Боже отецъ нашихъ, Господи милостиве, иже еси створишь всячьская словомъ и премудростию твоею създавъ чьловька да владѣеть створенными тобою тварями, даждь ми сунцу въскрай твой престоль премудрости, да разумьвъ что есть угодно тебѣ и спасуся“ (Жит. стр. 5). Онаја се, да се Константин у свим важнијим моментима својег живота обраћа небу с молитвом.

Дошавши у Цариград, Константин продужује даље школовање на вишем заводу, који је покренуо Варда при двору „Магнавра“, а којим су руководили два учитеља: Лав и Фотије.*) Тако се Константину указа прилика, да се свестрано изобрази. Учио је: граматiku, аритметику, геометрију, астрономију, музику и т. д. Читао је Хомера и друге класичне писце, наравно ненапуштајући и дјела хришћанских писаца. Због његове ревности к науци учитељи га одвећ вољаху, као што га вољаше и сѣм логотет Теоктист, који га је и позвао у Цариград, па да би му што јаче осигурао будућност, хоћаше да заручи Константина са својом кумом, красном дјевојком од гласите и богате куће, помоћу чега би се — како говораше логотет — могао докопати и високог државног положаја. Али Константину није до

*) Лав је био ученик Михаила Псела, познат као партијист и рођак збаченог патријарха Јована Граматика. Бијаше љубимац и цара Теофила, који га и попе на степен митрополитски у Солун 839 год. Али 842 год. буде збачен заједно с Јованом граматиком, јер заступаше иконоборство. Послје овога давао је у Цариграду приватне кондиције, а кад му патријарх Методије и то прекрати по свом православном заносу, Варда га позове у његово училиште. Будући одан иконоборству, слабо је Лав могао утицати на Константина, који бјеше скроз онојен православљем. Утицај фотијев остављаше јаче трагове на душу својег питомца, јер бјеше човјек предан православљу, ревности исповједник, борац за поштовање икона, а уз то даровит, образован и радозналца. Имаћаше најприје своју школу у Цариграду, па га послје Варда позове за предавача у вишој школи, одакле дође и до патријаршког степена.

женидбе, нити до високе свјетске части; он се занио жељом, да обогати што више свој разум, како би се препоручио за више небеско звање. Ни то није све. Његове тежње добијају другу природу. Мало послѣје овога он прима на себе свјештенички чин и наједанпут га нестаје --- ето га осамљена у скромном манастиру на мраморном мору, гдје, далеко од свјетске тапштине и самољубља, проводи вријеме у миру, тишини, посту и молитви и непрестаном читању духовних књига. Нагли нестанак изазвао је јаку зебњу у срцима свију његових љубимаца. На све стране шаљу се људи, да га траже и најпослије га налазе у његовој скромној ћелијици, много и дуго га наговарају, да се поврати у Цариград и једва једвице га ето с њима натраг у Византију, гдје се прима за учитеља филозофије. Мало за овим младом се филозофу пружа прилика, да окуша способност својих духовних сила у препирци с Јованом граматиком, прозваним за своје сујезверје Анијем, који је био збачен (тим. 3, 8). Узрок препирци био је тај, што Аније, будући збачен с пријестола због иконоборства, разнио бјеше глас, да су га просто силом оборили, без икаквих оправданих узрока, којима би се побијала његова убјеђења. Али дочека оно, што је јамачно лицемјерно тражио — опонентом му се јавља млади словенски филозоф, који га доводи у Цариград према Филејеву, уз презрени сурови поглед. Била је: „смавам да се с вама препирем!..“ На које филозоф с благородним погледом и хришћанском смиреностићу прихваћа: „овђе није ствар обичне људске природе, већ о божанственој науци, из које дознајемо, да си и ти и ми једнако створени из земље, добивши душу од Бога; гледајући на земљу, из које смо — треба да говоримо без гордости...“ Чудећи се достојанственом тону, стари горделивац не би ништа имао против тога, кад би се уклонио од младог противника, али је доцкан. Говор је текао односно св. икона, крстова и т. д., у чему га Константин основно побија и обара све доказе његових иконоборачких погледа, а тим започиње и прву своју услугу према хришћанству. Растући физички, у њега су хармонично цвале и духовне способности, а тим је јачала и корист наше православне цркве хришћанске.

851 год. Сарацини пошаљу своје посланике у Цариград (јамачно из багатског калифата), који су својим честим нападајима на византијску империју приводили Грке у ужас, непрестано узнемиравајући их. Посланици ови позивљу Грке на вјерску препирку и захтјевају на ту цијељ ученог човјека, да у њихову земљу оде. Овакво изазивање може се карактерисати

тек фанатичким побудама муслиманским у оно вријеме. Охрабрени с једне стране иконоборским распрама у византијској цркви, а с друге нелојалним понашањем својег калифе (Тавар-аљ-Муттавакила 847—861), који, како изгледаше, бјеше охладнио к религији правовјерних и завеао значајне одношаје с византијским хришћанским двором — фанатици покушаваху, да уздигну ислам у очима хришћанског свијета, или бар да одрже авторитет религије својих отаца у очима калифа, чије срце бијаше већ охладњело к њој. Надајући се, да ће своје циљеве достићи путем вјерских препирака, Сарацини за то и послаше своје посланике у Цариград. Из разговора ових избијаше на видик, да ће главне тачке препирања састојати се у учењу о тројичности лица у Богу при јединству суштаства, а то је онај понајглавнији догмат хришћански. Насушна потреба бјеше хришћанима, да се нађе један најотмјенији преставник њихов — апологет. Избор византинаца паде на младог филозофа, коме тек бјеху 24 год., али мудрошћу надмашаваше старце, а већ је оправдао своју бистрину у борби с Анијем. „Радо ћу ја поћи — вели он Императору — да се борим за вјеру хришћанску, јер што је слађе за мене на овом свијету, него умријети за св. Тројицу и живјети вјечно!“ И тако, праћен бурним поздравима и благословима народним, Константин се крену к Сарацинима. Одма настају препирке и то за вријеме ручка. Мухамеданци као бајаги непримјетно напомињу Константину, како се хришћани дијеле на религиозне партије, а међу тим истичу мухамеданци јединство својих религиозних погледа, у чему плива њихова религија над хришћанском. „Видиш ли, филозофе — говораху му они — како Божји пророк Махметъ принесеџ намъ благу вѣсть отъ Бога и обрати многи люди и вѣси дрѣжимся подѣ законѣ его, а вы, христовѣ законѣ держаще, вашего пророка овѣ сице, а овѣ инако, якоже годѣ естѣ комуждо вастѣ тако дрѣжите и творите.“ На ово Константин устаје и развија дугу бесједу, којом карактерише своју религију и поставља паралел између ње и религије својих противника: „учење наше божанствене вјере слично је морској дубини: многи се пуштају по томе отвореном мору, који су кадри да усвајају богаство разума, што се црпи из тог учења; срећно препливавају дубину и враћају се обогаћени са пловидбе; али неки, који се пуште да пливају на изагњилим лађицама уз слабу своју моћ — или тону, или клону и предају се љености и тузи.“

Ми бисмо парафразирали говор Константинов од прилике овако: слаби ступањ научно-богословске спреме, уз слабо развиће

На другом окупу Сарацини поведу разговор о јавним несугласицама, које се опажају у борби за вјеру, а иду у контраст са спаситељевом заповијешћу о љубави према непријатељима, па што им Константин одговара овако: „Лијепо је, кад ко испуњава једну божју заповијед, али је још љепше, кад испуњује двије одједанпут. Зна се, да је Господ, рекавши: „любите враги вашя“ рекао још: „больши сея любви не можетъ никтоже явити на семъ житію, но да положитъ свою душу за други.“ *) „Па због својих другова ми и ратујемо, да им душа не би тавновала заједно с тјелесним гњијењем.“ — Много још разних питања задаваху Сарацини филозофу, не би ли га збунили, али им он одговараше на њих тако разумно, дубокомислено и основано, да су му се сви чудили и просто приморани били упитати га: „окле ти то све знаш?“, а он им одговара, да се он школовао по грчким изворима — и да све знаде, што Сарацини знаду, јер су ови пошљедњи и позајмили своју науку од Грка. Овако нам житије о томе говори: „филозофъ рече къ нимъ: человекъ нѣкій, почерпъ воду въ мори въ мѣшци, ношаше ю и грѣдящеся (горѣшаше се) глаголя къ странникомъ: видите ли воду, еяже никтоже не иматъ развѣ мене. Пришедъ же единъ мужъ поморникъ и рече къ нему: неистовъ **НАСЛОВИ** хваляся токмо о смердящемъ мѣшци; а мы се **ВЪЗДУШНО** **ТРЕКА** тако и вы дѣтете, а отъ насъ суть вся художествя **ЦРНЕГОРЕЦКА**“ (*Ит. стр. 10).

Ето тако се изјалови преставницима **ЦЕРКОВНИ** покушај, да надвладају препиркама хришћанског филозофа, а то их страшно мучаше и тиштијаше. Његова мудрост рађаше код њих завист и покушаше, да га отрују. Он се овоме надао још и пред доласком, кад оно говораше цару Михаилу: „има ли што слађе за мене на овом свијету, него за св. Тројицу умријети.“ — И над њим се збива завјештање спаситељево, које у Матије читамо: „ако вјерни и што-год смртно испију, неће им шкодити,“ те и њему отров не шкоди и ето се здраво и весело враћа у Цариград, свршивши на најсвечанији начин сарацинску мисију на корист хришћанства, а на потпуно задовољство самог Императора.

Навикнут на непрекидан рад, а волећи самоћу, не задовољава се филозоф раскошном и шумном Византијом, него се пење на високу пустињачку гору Олимп, гњијездо калуђерско, гдје се састаје с братом својим, кнезом Методијем, па се оба заједно

*) Тако читамо у Житију Константинову, а у Библији овако: „больши сея любве никтоже иматъ, да кто душу свою положитъ за други своя“ (Јоан. 15, 13)

ту у тишини припремају за будући велики рад, који ће уродити богатим плодом на заједничкој њиви словенској.

(Наставиће се.)

—**—

О М И Л И Ј Е.

НАПИСАО Дионисије Миковић, игуман.

(Наставак).

IV. О врачању и гатању.

Зар о гатању и врачању да бесједим с вама, љубазни моји?! Чини ми се, да ме неко са чуђењем пита: „Зар има тога у деветнаестом вијеку; у вијеку који хоће да носи назив: „просвјетни вијек?“

„Зар има таквих сујевјерства код Срба исповједноца Христа сина Божијег и Претове Божијеве Науке, Христа Спаситеља нашег?“

Зар тако безумље могу грити: власти, старјешине, родољуби, истинити пријатељи, љубитељи и поштоватељи: рода, дома и уопће свог узвишеног хришћанског достојанства?

Ух! морам да повикнем са пророком Јеремијем: „Чрево мое болић мнѣ.“ (4. 19.), кад морам да вама, који ми питања постављате, повикнем:

Погледајте на ону хрпу чељади на оној улици! Међу њом сједи одријата бака; она све пљује у длан и виче: „Тури ми овђе грош, два, и т. д. да ти прокажем срећу!“ И што мислите? Ту вам пада српски новац као на црквени тас; ту се дава можда још ласније — него кад се тражи за коју родољубну сврху;

Погледајте на ово поље, на ону долину: гдје су разапети они каљави шатори, и ондје ћете видјети сакупљену Србадију! Па што ту ради? Сваки пита цигавина или циганку: за срећу! А циго пљује у длан. бере новце, преврће их па прориче: оном ко боље плати: здравље, срећу, и радост; а ономе ко грђе: несрећу, болијест и жалост! Еле: „Лукавий человекъ отъ лукаваго сокровища сердца своего износитъ лукавая;“ (Мат. 12. 35.)

А виђите, виђите пред оном кућом! Онај сакупљени свијет којег видите, оно је Србадија! Мислите ли да вијећа о својој

срећи, слави и наплетку? Јок! Него стигао проби-свијет, па свира у армонику, а његови мишићи, или тичице, извукују из рпе штампаних листића поједине мале листиће, и проби-свијет продаје их Србадији велећи: „На овоме ти је написана судбина!“

Погледајте ону цуру на прозору! Јучер бјеше весела, а данас је туга нарушила! Мислите ли, да јој је ко у породици умро, или да јој се каква несрећа догодила? Јок! Него?... Погодите! Ви мислите? И није то лако погодити! Она ставила прошле ноћи мараму под главу, па сањала, да јој вјереник неће скоро доћи! А што је оној другој? Еј' она уочи прољетњег Јовандана турила цвијет на прозор, па јој освануо увенут, и за то, као што она сада мисли, не треба јој се цијелу годину просцима надати.

Она домаћица с тога је жалосна, јер јој на дан св. В. м. Варваре осванула на варицама: рупица, бразда, и узавреле су јој варице од запада, па мисли да то све рђаво предсказује кућњем домаћину.

Онај човјек што иде брзим кораком, а свужден изгледа, хита да отвори „рожденик“ болесном сину! А онај други изгубио јучер алат, па хита „пророчици“ да му прорече: код кога ће га наћи.

Она породица, што јучер у весељу плуваше, сада је тужна, јер је у брављем плетку пречитала: Другу породици и назадак у стоци.

Она весела мајка јутрос плаче, јер је болесном сину мећала угље у воду, па их већи дио потонуо, и она зато мисли, да јој то сину зло, па и саму смрт предсказује.

Она једина књига, коју видите у оној хришћанској кући, оно вам је: сановник са рождеником, издање и штампа?... Погодите! Ви мислите којег не хришћанина, или не Србина? И мисао Вам је оправдана, али... али... на жалост, нијесте погодили! Па дакле? Издање и штампа, на жалост, српске штампарије!!

Па камо позвани, да оваквој глупости, што је мрзна Богу и људској свијести на пут стану, да том народу кажу, да снови нијесу ништа, него обична појава код човјека, плодови мисли и фантазије. једном ријечју: да му јасно истину повикну: „Сан је лажа, а Бог је истина? Камо их да народу повикну са пророком Језекиљем за оне лажне пророке: Ови пророци јесу: Јакоже лисици в' пустињи. (13, 4), па тад да им кажу, како су ти лажни врач и празни гатаоци били судом осуђени за очиту крађу и друга недјела, па дуго вријеме одлежали у тамници?

Камо их да му за њих повикну са пророком Језекиљем: Господь же не посла их? (13, 5.) Камо да тим лажним пророцима повичу: „Лијечници излијечите се сами!“ па тад да их упуте на бољи и поштенији посао? Камо их да болесника упуте к духовнику и лијечнику: да му лијечник пропише љекове, а духовник да се с болесником уједно помоли свемилостивом Богу, да му муке олакша и здравље поврати; јер св. апостол Јаков учи: Болитъ ли кто въ васъ? да призоветъ презвитери церковные, и да молитву сотворятъ надъ нимъ.“? (Собор. 5. 14.) Камо да кажу да је безумно мислити и вјеровати, да се судбина људска може прочитати у брављем плећу? Камо да таку породицу савјетују, да се Богу моли, да по могућству добра дјела чини; да добро и поштено ради, а да рђавим и непоштеним дјелима не изазове на себе гњијев Божији: па јој се не треба плашити, ни жалостити? Камо да цури повикну: *Нека ти образ не остане без стида, ни руке без посла, а Бог, слава Му!* послаће ти суђеника, кад Он свемилостиво саизволи? Камо да савјетују, да ону књигу „сановника са рождеником“ замијени поучном и корисном књигом духовног, здравственог и пољодјелског садржаја? Камо да тужне, биједне и жалосне утјеше надом у неограничену милост Божију, и подете на молитву, ову највишу хришћанску утјеху? Кад би то и други од Ђској хришћанској дужности учинили, заиста би ушриди пред Богом пред народом напреднијех мисли, дјело велико; дјело свето и родољубно, и на свакога примјениле би се Божије ријечи: „И истина моя и милость моя с' нимъ (Псал. 88. 25.)

Али ви једнако питате: „Камо их, гдје су много-позвапи?!“ И сада вам одговарам: ево нас! Ево нас; али треба да нас је више избранијех; ево нас, али на многе од нас могу се примјенити оне Божије: „Еже очи имутъ видѣти, и не видятъ, и уши имутъ слышати и не слышатъ за не домъ прегорчевая естъ“ (Језек. 12. 2.); а неки се опет бојимо, да се коме не замјеримо не мислећи, да се триљењем оваког људског безумља грдно замјерамо Богу, и да ћемо и за то страшно одговарати на страшноме суду; да ћемо се за то као за велико безаконье стиђети, јер рече Бог: „якоже стыдъ татию егда ятъ будетъ, тако постыдятся ти, и цари ихъ, и началницы ихъ, и священницы ихъ и пророцы ихъ“ (Јерем. 2. 26.)

Љубазни моји! Србадијо мили поносе! Ни гатаоци, ни врачари, ни они који се њима за помоћ утичу, неће у том безумном послу имати помоћи од Бога; њихова је помоћ од пакла; јер свети пророк вели: и мѹмоць ихъ обетшаетъ во адъ, отъ

славы своєю изриновени быша. (Псал. 48. 15.)

Ми, који не бисмо их одвраћали: од врачања, гатања, лажног прорицања, бајања и вјеровања и сваког зла, показали би, да нијесмо достојни свог хришћанског достојанства, и не би могли повикнути са св. Апостолом Павлом: ми же умъ Христовъ имами (1. Корић. 2. 16.) Напротив, примјениле би нам се пророкове: приложися скотомъ несмысленимъ, и ушодобися имъ (Псал. 48. 21.)

Навешћу овдје само два примјера и они нека нам никад не оду с памети, него нека нас свагда подејећају на Божију срдбу, коју пожнију лажно-вјерци, као што су споменути: врачари, гатаоци и други. Такође нека нас подејећа и на милост Божију, која се обилато излива на оне, који га у биједи, у болијести и свакој невољи скрушено и чисто-срдачно у помоћ призивљу. Ево:

Охозије Самаријски цар, син Ахава и Језавеле, сломи се кроз прозор, па посла слуге своје у град Акарон, да се извијесте од идола Ваала хоће ли оздравити! Па шта видимо? Бог посла анђела, „и аггелъ гденъ рече“ св. великом Божијем пророку Илији Тесвићанину, да посланицима царевим изађе на сусрет и да им рече: зар видите Бога у Израјилу, па идете у град Акарон да упитате лажног бога Ваала? Стога говори Господ да се са одра на који је легао, неће устати, него ће на њему умријети. „И иде Иліа и рече к нимъ“ (4. цар. 1. 3. 4.) Затим је на скоро лажно-вјерни цар Охозије и умро и није више царицао него: „лѣта два.“ (3. цар. 22. 51.)

Али тако се није догодило добреме јудејскоме цару Језекији. Он није хтио: врачања, гатања, ни бајања људских варалица, љениваца и другижех, који су испуњени злијем страстима, и обременјени разним гријесима, него се је он истинитом нашим свемогућем и свемилостивом Богу молио, да му помогне.

Кад Језекије боловаше, и осла му Господ светог пророка Исајиу, сина Амосова, да му навијести скору смрт, а он и тада слављаше и мољаше господа: „плачем великим.“ Његова скрушена чистосрдачна молба пуна вјере у неограничену милост и свемогућство Божије, умилостиви свемилостивог Бога, и поврати св. пророка и рече: „Иди и рци Језекии: Тако глаголетъ Господъ Богъ Давида отца твоего: услышахъ молитву твою и видѣхъ слезы твоя: се прилагѣю к' љбтомъ твоимъ лѣтъ пятнадесятъ.“ Поред тога што му је Господ здравље повратио и живот за петнаест година продужио, Он га је још избавио од силе Сенахирима асиријског цара. А све то учини му Господ

по својој милости, за његову доброту, правичност, смиреност, вјерност и побожност. (Пр. Ис. 38. 1. 2. 3. 4. 5. 6. и 7.)

Па у чијој души неће овај примјер срџбе и примјер милости Божије покренути висока осјећања и високе мисли, и све нас испунити мржњом према безаконом врачању, гатању, бајању и вјеровању, које, као и свако зло, потијече од ђавола? Ко ли се неће више одушевити за кротост, смиреност, правичност, вјерност и побожност и све врлине, које нам отварају врата Божијех дворова, гдје ћемо гледати лицем у пресвето лице Свемилостивог Бога, вјечно се наслађивати небесног Његовог царства и сијати се сјајношћу Његовог небесног сунца?!

О браћо, о сестре, о чада духовна, у Господу љубазна, о Србадијо моја милосна! Чувајмо се, да вјечно непогинемо, истријебимо између себе сва нечасна гатања и врачања, једном ријечју: утопимо у најдубљу дубину и закључајмо кључем вјечног презрења, свако сујевјерије, а скрушено, чисто-срдачно смирено, несумњивом тврдом вјером пјевајмо истинитом свемилостивом свом створитељу Богу: Богъ же нашъ на небесѣ и на земли вся елика восхотѣ сотвори. (Псал. 113. 11.) Помяну имя твоѣ во вѣкомъ и во родъ. (Псал. 44. 18.)

Ако тако изнадиме, примјениће нам се: „Нечестиви, да невидятъ славы Господни, Отче сушестаты поять.“ (Пр. Ис. 26. 10. 11.) И сви се за себе и све болесне молимо истинитоме Богу: Отче святаѣ врачу душъ и тѣлесъ, пославый Единороднаго Твоего Сына, Господа нашего Иисуса Христа, всякій пѣдугъ исцѣляющаго, ѣ отъ смерти избавляющаго, ѣзцѣли и рабы Твоя отъ обдержакѣ ихъ тѣлесныя и душевныя немощи, и оживотвори ихъ благодатию Христа твоего: молитвами пресвятыя Владичицы нашея Богородицы, и приснодѣвы Маріи: предстательствомъ честныхъ небесныхъ силъ бесплотныхъ; силою честнаго и животворящаго креста; честнаго славнаго пророка, предтечи, и крестителя Иоанна; свитыхъ славныхъ и всехвалныхъ апостоловъ; свитыхъ славныхъ и добропобѣдныхъ мучениковъ: преподобныхъ и богоносныхъ отецъ нашихъ свитыхъ исцѣлителей безсребренниковъ Космы и Даміана, Кура и Иоанна, Пантелѣймона, и Ермолая Самсона и Діомида, Фотіа и Аникиты, свитыхъ и праведныхъ Богоотецъ Иоакима и Анны, и всѣхъ свят хъ. Аминъ. (Молит. на св. тајни: Јелеосвећења.)

(Наставиће се.)

БЕСЈЕДА,

коју је говорио свештеник Л. Лопичић, катихета.

Се тайну вамъ глаголю: вси бо неуспнемъ, вси же измѣнимся, Вскорѣ, во мновеній ока въ послѣдней трубѣ; вострубить бо, и мертвій востануть нетлѣни, и мы измѣнимся.

1. кор. 15, 51, 52.

Благочестиви Хришћани!

По свршетку жестоке и хладне зиме, а кад настане прољеће, кад сунце право пушта своје зраке на површину наше земље, бива велика промјена у природи: силом и дјејством сунчане свјетлости и топлоте многе ствари земне оживе и васкрсну, тако: дрвећа цвјетају и обуку се у своје лишће, неке животиње, које су биле полу мртве, опет оживе. Те по томе дјејством сунчане свјетлости и топлоте долази се ново растење, нови цвјетови, и нови плодови, нови живот. Тако у цијелом свијету нема примјера да се сунцата буди каква ствар, а да јој се не предвиди будући живот, ма у другом облику. Нема краја, који не води к' почетку: сунце залази, да се опет појави; звијезде из јутра изумру пред зрацима сунчаним, а у вече ускрсну; ријеке нестају у мору, а васкрсну у извору; цијели свијет земаљских пројизвода у јесен изумре, а у прољеће оживи; сјеме у земљи изумре, а васкрсне трава или дрво, и по томе све ове промјене јесу знаци *Васкрсења*.

Сличним начином по проласку Антихриста, као највећег непријатеља благодетног Царства Христова, ког ће лажљива и покварена наука са свим противна бити спасоносној науци Христовој, а при другом доласку Христа Спаситеља, тог великог свјетила Сунца правде и истине, сви разумни створови, т. ј. сва мртва и у земљу претворена човјечанска тјелеса, силом Божанства Сина Божјег из мртвих ће ускренути. Сами Бог у Старом Завјету потврђује ову истину, кад себе назива Богом Авраама, Исака и Јакова: „Богъ же нѣсть мертвыхъ но живыхъ.“ (Исх. 3, 6.) Авраам, кад се је ријешо, да принесе свог сина на жертву, тиме је очито показао, да вјерује у васкрсење мртвих; пророк Исаја о томе говори: „воскреснутъ мертвій и востануть иже во гробѣхъ“ (гл. 26, 19.)

У Новом пак завјету о томе нас увјерава сами Христос Спаситељ: „грядетъ часъ и нынѣ естъ, егда мѣртвиѣ услышатъ гласъ Сына Божія, и услышавше оживутъ“ (Јован. 5, 25.) Још нас је увјерио ускрснућем Најиског младића, Јајрове шћери и четвородневног Лазара, а највише својим славним васкрсењем.

Да би смо знали, какво ће бити и у чему ће се састојати наше васкрсење, то треба да видимо, у чему се је састојало славно Христово васкресење, јер Спаситељ Христос, као прави и истинити Бог и савршени човјек предан је био издајничкијем пољубцем Јуде Искариотског непријатељима, мучен и разапет од Јудеја, на крсту издахнуо, а пречисто његово тијело с' крета скинуто и у гроб сахрањено, „гдје је био тијелом у гробу, а душом у Аду, као Бог, у рају с' разбојником, а на престолу с' Богом Оцем и с Богом Духом светим“ (прор. Исаи. 1, 3, 5. Петр. 25. Дјејан. ап. п. 27.). Те кад је изашао душом из ада, објавивши тамо спасеније и побједу над смрћу, извео је душе свију оцијех побожнијех праотаца, који су у њега вјеровали и очекивали његов долазак. Сајединивши пак душу с тијелом, по сили Божанства свог у трећи је дан славно васкрсао. Али не с' онаквијем тијелом какво је оно било прије смрти, јер је прије по природи његово тијело (осим тријеха), као и других људи подлежало земној чувствениости и земним склоностима; а послје смрти и васкресења чувствениост је та отпала и земне склоности са свијем се уништиле. Тијело је било немоћно, душевно, смртно и страдању подвржено, а по васкрсењу постало прослављено, непропадљиво, славно духовно и бесмртно тако, да је савршено способно било узнијети се с' Божанством Сина на небеса и сјести с десне стране Оца свог небесног. Ето, благочестиви хришћани, у чему се је састојало васкрсење Господа Нашега Исуса Христа. По томе и ми хришћани као његови посљедоватељи, увјерени непобитним доказом истине, можемо закључити, да ће се и наше васкрсење састојати у сличној промјени. Кад засија Сунце правде на хоризонту видљивога свијета, кад дође превјечни и праведни Судија свију нас људи на земљу са мноштвом својих анђела, који ће по његовој заповједи трубним гласом позвати све мртве, тада ће силом свемогућега Бога сва од почетка свијета умрла човјечанска тјелеса, у земљу претворена, у огњу спаљена, и у воду бачена, мала и велика, мушка и женска устанути, и саставити се из оних частица, које су при разлучењу душе од тијела имали; све сухе кости добиће жилице, обући ће се у телеса, сајединиће се опет с' душама и васкрснуће из мртвих, и тако у једном тренутку

са свијех страна свијета, као птице окупиле се пред престолом Божијим и изићи ће пред најправеднијим Судијом; „Воскреснуту и судъ пријмутъ отъ написаныхъ въ книгахъ по дѣламъ своимъ“ (Апок. 20. 13.). Ускрснула тјелеса човјечанска биће у својој суштини и у својим основнијем стихијама она иста, која су некада овдје на земљи живјела, дакле неће бити нова, јер би то било ново стварање, а не васкрсење; али својства и стања ускрснулијех тјелеса биће сасвијем друкчија, него ова сада; тако она неће имати ни тешкоћу, ни грубост, ни дебљину као што имају сада, јер св. Апостол Павле говори: „Плотъ и кровь царствія Божія наслѣдити не могутъ.“ (1. Кор. 15. 50.). Кад, дакле, устану мртва човјечанска тјелеса, устануће не у онаком виду, у каквом су се она налазила при свом паду, јер су била груба, тешка, пропадљива, немоћна и смртна, већ у другом промијењеном облику; мјесто грубијех и дебелијех биће танка и провидна, мјесто тешкијех — лака, мјесто смртнијех — бесмртна, слична оном тијелу, с' којим је Христос васкресао, јер Апостол Павле говори: „мы облечемся тогда во образъ небеснаго чловѣка“ (1. Кор. 15. 45.). Али при свој такој промјени, неће бити каква привиђења или духови, него права тјелеса облика, човјечанског; св. Ап. Павле о томе говори: „Съется тѣло въ тѣлнѣ, востанетъ въ плоти; съется въ немощи — востанетъ въ силѣ; съется не въ чести — востанетъ въ слави; съется тѣло душевное — востанетъ тѣло духовное. Есть бо тѣло душевное, и есть тѣло духовное“ (1. Кор. 15. 42. 43. 44.) Ето у томе ће се састојати наше васкрсење из мртвијех.

Из свега овога види се, да ће будућа наша тјелеса бити према тадашњем стању нашег духа несамртна, јер их трулеж неће моћи ни порушити, ни покварити.

У овој промјени учествоваће не само мртваци од почетка свијета, него и сами живи, који се у животу тада нађу, али неће умријети, па с тога неће ни васкрснути, јер им неће бити могуће, да с грубим својим тјелесима ступе у духовно царство, него као год што ће сви мртви чути трубни анђелски глас, као пошљедњу вијест, тако исто и живи као из сна пробудиће се и видјети себе у другом духовном стању, у другом својству и чувствувању: „Всеи такovie не уснутъ, всеи же измѣнятся“ (1. Кор. 15. 51.).

Чувственост сва, жеље и склоности к' страстима нестане, и тако живи без смрти увидиће на себе смрт. Одбацивши са себе тјелесне склоности, чувственост и пропадљивост, обући ће се у непропадљивост и бесмрће, те тако као год и тјелеса

мртвијех постаће духовна и способна за вјечно уживање у царству небесном. У каквом ће се удивљењу наћи тада људи, кад виде себе у новом стању и у новом својству! с каквим ли ће страхом очекивати пошљедњу од Господа говорећи: „пошто Господ нареди, да се обучемо у провидна свијетла тјелеса, гдје ће нас настанити? у свјетлост или таму; у славу или поругу; у рају или ад; у царству Божијем или у област ђавола; с десне стране себи или с лијеве; у вјечном уживању или у вјечном мучењу?“ Заиста ће бити обузети великим страхом сви тако измијењени људи, чекајући пошљедњу пресуду од превјечног и праведног Судије, а и само св. писмо нас увјерава, да ће једни „Васкреснутъ въ воскресеніе живота, а другіе въ воскресеніе Суда (Јов. 5. 29.); инѣ въ жизньъ вѣчную, другіе же въ укоризну и въ стыднѣе вѣчное (дјед. 12. 2.): инѣ просвѣтятся, аки свѣтлостъ тверди, какъ звѣзды, или яко же самое солнце на вѣки“ (Мат. 13. 43.).

А други ће бити, као сама густа и црна тама.

Будући да овдје на земљи има људи од двије врсте: добродјетелнијех и безбожнијех, то је по себи јасно, да се и душе од двије врсте усонају живот пресељавају; шљедствено и у будућем животу људи бити само два стања, једно блажено, а друго мученичко; ово потврђује св. писмо, које нигдје не спомиње за какво средње стање између раја и пакла, него јасно учи, да је тамо двојака жетва: „Отъ плоти истлѣніе и отъ духа животъ вѣчный“ (Гол. 5. 8.) Благочестиви Хришћани, из данашње бесједе по ријечима св. писма види се јасно, да ће сви људи како праведни тако и грешни по опћем васкрсењу и по опћем праведном Божијем суду наслѣдити живот вјечни; Али ће живот праведних људи бити сасвим другојачији, него живот грешнијех и окорјелијех људи, јер праведници ће наслѣдити вјечно блаженство у царству славе небесне, а нераскајани грјешници и безаконици отићи ће у муку вјечну; као што о томе увјеравајући нас сами Христос Спаситељ говори, гдје ће позвати к себи праведнике: „Пріидите ко мнѣ благословеніи отца моего, наслѣдујте уготованое вамъ царствіе отъ созданія міра;“ а грѣшницима и нераскајанијем безбожницима рећи ће: „Отъидите отъ мене проклятїи во огньъ вѣчный, уготованныйъ діаволу и аггеламъ его“ (Мат. 25. 34. 41.). Тада ће првима дати свој облик, а другима облик ђавола; прве ће са собом повести у царство небесно; а други ће бити везани највећим узамa мрачним и бачени бити у ад, у коме ће се вјечно мучити. По овоме ријешавајућем гласу Преблагог Спаситеља Хри-

ста, тог најправеднијег небесног судије, праведници ће наслѣдити потпуно вјечно уживање у царству небесне славе, које ће се састојати у гледању и прослављању Бога, у слави и свјетлости, у заједници с Богом и у уживању највеће духовне радости и среће, која је далеко узвишенија, него што би је ми овдје на земљи преставити себи могли. Они ће бити непрестано у друштву с анђелима и Божијим угодницима и уживати славу небесну, гдје неће бити никаква гријеха, ни болести, ни уздицања, ни иједа, ни туге, ни жалости, нити икаквога зла. Тада ће праведници засијати као сунце у царству Оца својега. (Мат. 13. 43.). А нераскајани грешници отићи ће у потпуну вјечну муку, која ће се састојати у свагдашњем одлучењу од Бога, у грижи савјести, која им као унутарњи судија неће дати на ошћем суду ни најмањег оправдања за њихова дјела пред Богом, за која ће се у најужаснијим онијем мукама у огњу, који се никад не гаси, вјечно мучити, какву ми овдје на земљу ни преставити не можемо, и та ће мука вјечно трајати, те по томе се и назива вјечита, права духовна смрт. (Мат. 25. 52.). Зато, љубазни Хришћани, да ва вас не би затекла смрт у гријеху и да опћи Спаситељев суд не би за вас страشان био, препоручујем вам, да се чуваате од сваког гријеха у свима данима вашег живота, да се свагда од свог срца чувајете чим бисте учињели какав гријех и иступ, да се владате по заповједима Божијим у свима вашим радњама и пословима, да се сваки дан Богу молите за опроштење ваших гријехова, просећи од њега времене и вјечне потреба, а благодарите му на сва примљена од њега блага и милости; да бисте тако у милости код Бога живот свој проводили и завршили, и да бисте добар одговор дали за сва дјела на страшном судилишту Христовом. Особито у случају ваше болести, кад вам је живот у опасности, ваља да се сваки од вас покаје, да исповједи своје гријехове, да примирите вашу савјест с Богом, да се причестите св. тајнама тјела и крви Христове, које ће вам служити за опроштење ваших гријехова и получение вјечног блаженства у царству небесном. Препоручујући вам, да свагда имате на уму и пред очима и да размишљате о смрти, васкрсењу, страшном суду, вјечном блаженству и о вјечној муци, јер то може вам бити по све корисно и спасително; Оно вас је кадро најбоље сачувати од гријеха, тјешити вас у свакој биједи и невољи, побуђивати вас, да држите тијело и душу вашу у чистоћи и поштењу, да сматрате овај кратки и привремени земаљски живот наш, као припрему за вјечни будући живот, да се постојано трудите и

вјежбате у врлинама Хришћанским. те тако да се удостојите блажене вјечности у царству небесном, а да се сачувате од вјечне муке у огњу, који се неће никад гасити. Пошто престоји свима нама овакова одговорност пред Богом за сва дјела наша, која будемо учињели овдје на земљи, молим Свемогућега Творца, да вам Он руководитељ буде у свима данима вашег живота, еда бисте овом одговорношћу побуђени били шљедовати стазама небесног Судије и Учитеља, испуњавајући Божије заповједи, вршећи дјела милости Хришћанске прама свима онима, који човјекољубиве од вас помоћи потребују. Молећи се за вас, приносим у исто вријеме са свима вама топле и пријатне молитве Свевишњем и Преплагом Богу за здравље Нашег премилостивог Господара **Књаза Николе**, Наше Владарке **Књагиње Милене**, Престолонашљедника **Књаза Данила** и свега Нашег **Владачког Дома**. Живећи овдје на земљи, сматрамо себе као житеље будућега, а не садањег вијека; јер све наше наде, постојана права и вјечита блага и награде налазе се на небесима, за којим благом препоручујем свима вама, да чезнете у свима данима вашег земаљског живота, испуњавајући Хришћанске врлине, еда бисте се о другом доласку Христа Спаситеља на земљу удостојили чући оног Божијег гласа: „ Приидите ко мнѣ благословѣнни Отца моего, да свидите уготованое вамъ царствіе отъ созданія Мира.“ — **Амин**

Б Е С Ј Е Д А

коју је говорио при отварању новоподигнуте школе у Баице 18. Септембра 1894. год. свештеник Марко Мартиновић.

Во имја Отца и сина и свјатаго
Духа!

Вниду в дом твој поклоњуеја ко
храму свјатому твојему.

Љубазна Браћо!

Кад вас видим у овакој великој брацкој заједници, ђе сте се окупили у дом Божи на молитву, мени вашему свештенику, срце у радости плива, јер сам дубоко убијеђен, да вас је овђен довела уз чиста побожна осјећања и искрена жеља, да благо-

дарите небеском промислу на Његовој богатој милости; тим више срећан се сматрам, што ми је у дио пало, да вам ја испред гробнице старога Мартина, чија се сјенка око нас вије, у не колико ријечи покажем значај и важност данашњег брацког састанка.

Браќо!

До јучерашњег дана наша драга отаџбина Црна Гора представљала је собом непрестани војнички логор, одакле излијеташе соколови горштаци, те с џефердаром и јатаганом брањаху оно, што је Србину најсветији аманет, проливаху крв за крет часни и слободу златну.

У броју првака, који презреше живот за отачаство и за своје владоце из данашње сретно-владајуће породице Петровића, у најпрве редове, с поносом и без стида могу рећи, бројили су се и синови овог нашег сиромашног, но прегалачког краја — Баица. Перјанице наше „соколови пет Мартиновића, које једна прса задојише, а одњиха једна колијевка“ то су они јунаци, које наш неумрли Владика Његовић пјесник овјековјечи у свом „Горском Вијенцу“; то су они синови ових наших гора, који у оно тешко доба, када се полумјесец и чалма савила бјеше над овим нашим небом, — изнесоше челичне прси своје зрнима турским за спас вјере православне, за отаџбину и Господа свог, и тиме оставише такав славни спомен међу нама, да се свуда њима дичити можемо. —

Но и послите њих, кад гођ је давала пушка глас, да се моци купе и бране свој мученички камен, међу нама је вазда било челик бораца, прегатоца, вјерних потомака Мартинових, те се вазда с лаворовим вјенчевима враћаху с бојног поља, што нам је признавао дом Петровића, које нам и данас признаје и награђује за то данашњи цар јунака, Књаз пјесник Никола I.

Борба је, браћо, била у оно доба живот, она нам је учињела, те су се међе наше мале, могао бих рећи шачице земље рашириле на све стране на суху и на мору. Благодаревши мудрој управи данашњег сретног владоца нашег премилостивог Господара Књазу Николе, престало је оно рикање топова, престало је она грмљава пушака, те се јатаган и џефердар могу о чивидуку објесити, а пристипити неуморном домаћем раду, који нам је за живот потребан.

Мало по мало почели смо се и ми опорављати од изнемоглости дугог четовања, почели смо се угледати на народе, који су се

у срећнијем околностима родили, дошли смо до тога, да прихватимо друго оружје — перо и књигу.

Наша мила домовина данас има по свима мјестима своје основне школе, а овђе на Цетињу Гимназију и Богословско-учитељску школу, одакле ће земља наша добивати ваљане свештенике, учитеље и друге државне чиновнике. То је, браћо, велики корак напретка учињен. Ми, Баице, будући осироћели и оинокошћени у ратовима, као и осиромашени имањем, поред највеће жеље, не могасмо створити мјесто, ће би се наше наде и узданице, наша драга ћечица васпитавала. Но у здраље оца црногорског, дичног Ловћенског сокола нашег милостивог Господара Књаза Николе, ево нас скупљених, да данас отварамо нашу школу, коју нам је наш милостиви Господар подигао, као и овај свети храм, у ком смо данас сабрани, и ја вас са ових царских двери потрешен до дна душе особитом радошћу поздрављам свијех: и старо и младо, богатије и сиромашије са срећан нам дом ћечице наше, срећно нам мјесто среће наше, срећна нам школа, с Богом смо почели с Божјом ћемо помоћи и радити! —

Љубазна Браћо!

Сваки родитељ и оца кажећу своју наду у данима старости на своје дијете; сваки родитељ кажећу се сматра и чисто му преа радошћу набрецају, кад види сина свог, ће му напредује у свему ономе, што је поштено, честито узвишено и племенито, јер и послје смрти своје он не умире, већ продужује живот преко своје ћечице. А куда ћете љепшег и богоугоднијег мјеста од школе, те учитељице народње, друге цркве, јер се и сам Спаситељ Господ наш Исус Христос поносио назвањем учитељским; он је учитељ свијех времена. Зато, браћо, не пожалимо труда свога, већ дајмо ћецу своју у школу, отварајмо им очи њихове, облагорађавајмо срца њихова: „јер има ли грђега срама и стида, него ли свом чеду недати вида“? Ту ће се она кријепити и јачати у хришћанским врлинама, ту ће она добијати снагу умну за живот, како ће доцније бити од користи, не само себи и својима, већ друштву држави и Господару.

Потпомогнути обилатим даром нашег милостивог Господара Књаза Николе, нама остаје овђен у овом светом дому Божијем подићи наше топле молигве к небу за драгоцену здравље Његово и цијелог Његовог светог Дома.

А нама нека буде у помоћи свемогући Бог, коме ћемо се молити за свако наше предузеће да нам помогне. Амин.

ПАЛЕСТИНА ПОД ВЛАШЋУ ХРИШЋАНСКИЈЕХ ИМПЕРАТОРА (Од 326—636.)

VII.

Блажени Јероним (386—421 год.)

(Од Алфонза Кјуре. С рускога превода М. Никифор.)

(Наставак.)

Послије смрти Св. Кирила, Јерусалимски престо заузео је презвитер Јован, којег су своји опадали, е је припадао партији аријанској у вријеме, кад су ови пошљедњи господарили Јерусалимом. Тешко је сасвијем управо дознати о карактеру новог епископа. Он је вазда уживао у цркви високо уважење; папа Анастасије писао му је сасвијем љубазна писма, а и његов одношај према Св. Јовану Златоусту доказује, да је он потпуно заслуживао такво уважење. Но узимајући са другог гледишта његово представљење о епископском праву и деспотичан склад његова ума, којима је и увукао у достојну сажалења борбу са блаженијем Јеронимом и Св. Епифанијем, бацају на његов спомен сјенку, да је био неправичан и пристрастан.

У сваком погледу његово епископство може са рачунати потпунијем временом развића доховнога живота у Палестини, којег се сјајнијем средиштем показао Јерусалим.

Брегови Јордански покрили су се манастирима и заселили пустињацима, који су били славни са своје строгости живљења. Не далеко од морскога бријега, близу града Газе, Герихије, који је био мили ученик Св. Илариона, обновио је његов манастир, којег су незнабожци из Газе, за вријеме владе Јулијана отступника изгорели, гдје је окружен многобројнијема својим ученицима, чувао мошти свога учитеља, које су тајно узете са острва Кипра. Један од Синајскијех калуђера, по имену Силван, подигао је у Герари, на пустињачкијем бреговима Безорскога потока, пространу обитељ, којом је, по његовој смрти, управљао његов ученик Захарија. Фаранска лавра била је проширена настојатељем Елнидијем; на Витлејемској површини, близу цркве Адера, постајао је манастир, у којему тек што је била установљена јутрења, коју су одмах усвојили манастири истока и запада. Овдје је у то вријеме живио калуђер Касијан, који је

подигао у Галији, на обали Средиземнога мора, познати манастир Св. Виктора.

Са духовнијем животом једнак се развијала и духовна наука. Презвитер Руфим, који је живио под покровитељством Меланије Старије, на Јелеонској гори, писао је двије књиге своје црквене историје; калуђер Паладије, будући јелинопољски епископ, сакупио је податке за свој *Лавсак*, гдје је у кратким и простим причама исказивао чудесна збитија из живота пустињака, а редом са њима, управитељ Палестински, јерменин Бакурос, који је после је славно погинуо на челу царске кавалерије, пробијајући кроз војску Арбогаста, приповиједао је занимљиве потанкости, како је обраћала Иверијанце у Хришћанство заробљена хришћанка Нина. На пошљетку, у Синајскијем ћелијама живио је Св. Нил, славни са својијех чудеса и пророчанства, којијем је он, из дубљине своје пустиње, претјечао најмоћнија лица императорског двора. Он је у то вријеме преписивао се са странијем вођом Гота — Гајнасом, који је убрзо погубио свесилног Руфима, и мало што није побједио и самога Аркадија. По рукама подвижника, кроз пустињу, одила су писма Св. Нила, у којијема је он учио, наговарао и савјетовао покајању и одрицању од свега свјетскога и још поред тога зборник правила за пустињачки живот.

У томе времену приписује се улавама блаженога Јеронима у Палестину, са Павлином и Евсохијом Витлејему Павлина подигне два манастира: један за Јеронима и његове ученике, а други за себе, своју кћер Евдокију, и за женско друштво, које се около ње сакупљало. Манастир Јеронимов стојао је мало на страну и то у подножију витлејемскијех брегова, ка којему је водио путић, који се код гробнице Архелајеве одвајао од велике римске царе, од куда се отварао поглед на базилику, коју је још подигла Св. Јелена. Манастир Павлине био је више усамљен, јер је подигнут био у дубљини тијесне клисуре, и и његове развалине су се још за дуго познавале. При свакоме од тијех манастира била је црква: манастири су били ограђени високијем зидом, а велика висока кула, која је стајала над манастиром Јеронимовијем, чувала их је од честијех нападаја разбојничкијех. Овдје је блажени Јероним написао своја многобројна богословска дјела, и превео је на латински језик књиге старога завјета; одавде је он водио своју опширну преписку са Италијом и Галијом, Шпанијом и Афијом, у којој се необоривом силом своје логике и богаством наведенијех текстова борио против јереси Јовинијана, Витланција, Оригена и Пелагија.

У то блажено вријеме становања Јеронимова у Витлејемском манастиру посјетили су га: Алимније, који је био друг блаженога Августина; Евсевије Кременски, који је остао с њим до смрти; Галски монаси: Постуније и Аподиније, историк Павле Орозије, благородни Далматинац Авзоније, Јегипатски епископ Павле, којег је изагнао Теофил Александријски; писци, које је послао из шпаније Љуциније, да преписују дјела Јеронимова; презвитер Оксан, са којим се познавао још у Риму, Вигиљанције и Сабинијан, који су му за његово гостопримство послје отплатили црном неблагодарношћу. К овом времену приписује се долазак у Палестину, у Витлејем, Фабиоле, која је дошла са намјером да подигне нови манастир около манастира Павлинина, но та њезина намјера није била остварена, јер Хуни, изазвати љубимцем императора Аркадија Руфином, прешли су Кавкаске мланине, поплавили Малу Азију, опколили Антиохију и грозили су нападајем на Сирију и Палестину. Јероним, Павлина и Фабиола са својијема сапутницима похитали су у Јафу, да у случају опасности могу морем утећи. У Јерусалиму војска и народ почели су да на брзу руку подижу бедем около града, који је још Адријан подигао, и који је давно био у развалине. Приближавајући Стилихона са војском, који је на прешу хитао из Италије, приморало је Хуне да одступе, но Фабиола није се више повратила у Витлејем, него је отпутовала у Рим.

Крај мирнијем и повољнијем временима за труд учињела је још више свађа између Јеронима и Руфима, него ли поплаве Хуна. Та препирка између Витлејемскијех манастира и обитељи на Јелеонској гори поникла је по поводу некијех Оригеновијех списа, које је сабор послје осудио. Јерусалимски епископ био је на страни Руфима, а Св. Епифаније Кипарски, Вигиљанције, којег је послао Павле Нолски и Исидор, посланик патријарха Антиохијског, као год и управитељ Палестине, залуду су посредовали, јер не само да их нијесу смирили, него су ту препирку још више поштрили, којој је крај учињела сама смрт Руфимова. Јерусалимски епископ не само да није хтио примирења, него је, што је риђи, успио испросити у свесилнога омиљеника Аркадијева, Руфима, наредбу да се Јероним проћера из Палестине, но насилна смрт Руфимова, којег је жена и шћер, под утиском претрпљене и преживљене њима опасности, дошла у Јерусалим и ту за вазда остала, учињела је крај, да се прогонство то не изврши.

Дјела Оригенова, која су била узроком свађе између Јеронима и Руфима, нијесу затрајала учињети то исто и у Јегипту. Скефијански и Нитријански пустињаци, за њихову предпостављену приврежност Оригенству, пошто их је патријарх Александријски отуда ишћерао, посјетили су Јерусалим и настанили су се у околини Скитопоља, гдје изобилност палмова прућа давала им је средство, да плетењем и продајом крошњања могу себе издржавати, јер су били лишени свијех другижех средстава. Ненавист патријарха Теофила и овамо им није дала мира и принуђени пустињаци пошли су одавде у Цариград, да тамо траже правосуђа и заштите у императора. Константинопољски патријарх, Св. Јован Златоуст, почео је заузимати се за њих, но његово настојавање само је још више раздражило Теофила Александријског, који помоћу царице Евдоксије и њега самог оптужио је пред Аркадијем, и Св. Јован био је послат у прогонство. Тај неправедни поступак и злоба побудили су у Палестини опште незадовољство и сажалење према изгнанику, и тада је епископ јерусалимски устао са таквом енергијом против његовијех оптужитеља, да му је Св. Јован Златоуст за његово саучешће опште народљу благодарност изјавио. Св. Нил у општој посланици потраживао је, да се одрати Св. Јован из прогонства, али су му одржали то тешко одбити. У осталом, напрасна смрт царице Евдоксије, најжешћега непријатеља Св. Јована Златоуста, огањ од грома, који је спржио значајни дио града, град, који је опустео сву околину, и чести земљотреси побудили су императора, да се обрати са молбом к пустињаку — Нилу, — који са своје стране молбу му је одбио, силнијем изразима ко-рећи га за неправедно изгнање Св. Јована Златоуста.

У та времена смутња и навала пустињаци нијесу били мање у опасности од царева. Сарацини, који су мало пред тијем побили Текојске пустињаке, појавили су се и пред Синајем, гдје тек што су били дошли калуђери са погребџа Павлине из Витлејема. Због изненадног нападаја они нијесу могли усјети да се сакрију у високу кулу, која им је служила уточиштем, него су били поубијани, а неки и у ропство одведени. Некијема од заробљеника била је повраћена слобода, међу којијема је био и Св. Нил, и ови су похитали укрити се на самом врху Синаја, ђе Сарацини нијесу смјели изаћи, јер, по ријечима Св. Нила, они су вјеровали, да на врху Синаја стоји величије Божије. Неколико послје тога Сарацини су продирали и до у саму унутрашњост Палестине и пустошили све, куд прођу, и за мало да нијесу ухватили Јеронима у његовом манастиру. Баш

у то вријеме чума и скокавац опустили су Палестину још боље од Сарацина. Сељаци умирући од глади, гомилама су се окупљали у манастире околу пустињака, који су и сами већ били дошли до крајности. Међу осталијема, који су дошли на помоћ невољницима, био је и Тулузски епископ Св. Ексуперије, који је послао у Палестину са милостињом свога ђакона Сизина, којему је Јероним у име благодарности за његову помоћ посветио своје дјело толковања на књигу пророка Захарије.

Не гледајући на те тешке године искушења, јерусалимска црква била је обрадована коначним падом незнабожтва у Гази. Св. Порфирије, чувар Св. Крста у базилици гробнице Господње, био је посвећен Кесаријскијем митрополитом за епископа у Гази; он је добио, при помоћи Св. Јована Златоустога, указ, да се затворе сви храмови незнабошки, и да се сви идоли у њима оборе, али главни од тијех храмова идолскијех, који се звао Марнаса, благодарећи поткупљивању чиновника, који су били овлашћени да то изврше, остао је нетакнут. Тада Св. Порфирије са Кесарискијем митрополитом пође у Цариград и помоћу царице Евдоксије добије од Аркадија указ, да храм, који се није покоравао царској наредби, могу лично оборити, а тако и идола, који је њему стајао. Пошто се Порфирије поврати у Гази, он обори идола Марнаса и нареди, те запале храм, а на његово мјесто подигне цркву велику и пространу, која је имала изглед крста и за коју стубове даровала је сама царица Евдоксија, због шта се и назва њеном базиликом.

По примјеру Порфирија поступили су и хришћани у Ареопољу и Рафији. Незнабожци са оружјем у рукама стајали су на вратима свијех храмова, да их бране, и било је крвавијех сукоба, због шта су се морали обратити за помоћ војске, да се ти храмови оборе.

Него што су биле за Палестину те невоље савијене са онијема, којијема је она морала дати начина и утјехе!? Рим су били узели Готи, и предали грабежу ту стародревну столицу, попалили њезине дворове, рашћерали њезину охолу аристократију, наслѣдницу славнијех имена републике. Гомиле гладнијех и полунагијех страдалаца стали су сваки час кукати на вратима Витлејемскијех и Јерусалимскијех манастира и напли су у њима своје старе другове, добровољне изгнанике, од којијех су добили утјехе, друштва и помоћи хришћанског милосрђа.

Нова догматична распра, узроком јереси Пелагија, раздвојила је, у 411. години, изнова блаженога Јеронима и епископа јерусалимског.

Јерусалимски презвитери потраживали су у епископа, да он Пелагија, који је дошао из Африке у Палестину, суочи са Павлом Оризијем, који је присуствовао на сабору, који је судио Пелагијане и којег је блажени Августин послао к Јерониму. Али тајно пријатељство к Пелагију и извртљивост Пелагијана лишили су то суочење свакога значаја. Павле Орозије и епископ јерусалимски подједнако су један другога окривљавали у јереси и тај раздвој, као и молба два Галска епископа, Геросија Арљскога и Лазара Екског, побудили су митрополита Кесаријског, да сазове у Диопољ сабор мјеснијех епископа, на којему су Пелагијани били осуђени, но и сам Пелагије одрекао се свога учења и предао га анатели и тада је објављен, да није учесник у јереси, која је носила његово име.

Неколике године пред тијем, међу елефтериопољскијем бреговима, нађене су биле гробнице пророка Михеја и Авакума, над којима је већ стајала црква. У вријеме Диопољског сабора, јерусалимски епископ добије глас, да су нађене у околици елефтериопоља мошти Захарије, сина Јоада, убјенога по заповједи цара Јоаса, а за тијем одмах и мошти Св. Стефана Првомученика, Никодима и Гамалила, којег је обратио апостол Павле. Епископ одмах пође у Елефтериопољ и увјеривши се да је истина, пренесе мошти Св. Стефана у Сионску цркву.

У то вријеме, пошто су нађене мошти и гробница старога Гамалила, други Гамалил указом Теодосија II. био је лишен титуле префекта, а и само званије патријарха, које је било напљедствено у тој породици, било је укинато истијем указом. Тај пошљедњи Гамалил одавно је наводио страх својом дрскошћу и утицајем Он је деспотички управљао јеврејскијем народом, дрско се уплијетао у послове Хришћанске и самовољно је бивао судијом, ће би год што било уплетено и тицало се каквога јевреја. Царски доглавници, који су устајали противу самовоље његове, и да стану на пут његовине насиљу, они би сами пали жртвом његовијех сплетка, и на пошљетку иста његова непажња упропастила га је. Пошто га је Теодосије лишио почаста и пошто је овај, послје неколика мјесеца, умро, и само звање патријарха укинато је, и у јеврејскоме народу остала су само мања духовна лица, без икаква значаја у империји и без готово икаква утицаја и међу својима јединовјерцима.

Међу тијем, посрамљени на Диопољскоме сабору Пелагијанци, узимајући у обзир тајно пријатељство јерусалимскога епископа према њима, науме да се освете Јерониму. Једне ноћи гомила наружанијех простака и разбојника сломила је врата на

манастиру Евстохину и Јеронимову, запалила здање, избили ђе су год кога уватили, на мртво убили једнога ђакона и пошли су у поћеру за Евстохијом и њеном рођаком Павлином млађом, које су уграбиле прије и сакриле се заједно са Јеронимом у високој кули Јеронимова манастира. Јероним се обрати са жалбом к епископу јерусалимском, но му овај није ништа одговорио. Бојећи се и другога таквог нападаја, Јероним се обрати са жалбом к папи Инокентију, молећи га, да се заузме за ово. Папа је написао епископу јерусалимском грозно писмо, осуђујући га за његову достојну пријекора неутралност. Но кад је дошла та папина посланица, није застала у животу епископа јерусалимског, него је била предата његовом замјенику Праилу, којега је мирна нарав, по ријечима Теодорита, потпуно саодговарала његовом имену. Слично својему предходнику, Праил је из почетка потпао под утицај Пелагија, и допустивши му да живи у Јерусалиму, одговорио је папи Инокентију оштријем писмом. Но и та посланица није застала међу живијема онога, коме је била упућена, него његов замјеник, папа Зосима, помињемо њој у својој окупацији, коју је био упутио африканским епископима. Идуће године, Јекски и Арлски епископи, који су били главнијем поводом, да се сакупи Диопољски сабор, наговоре Антиохијског патријарха, да сазове у Антиохији сабор као у митрополији цијелога истока. На томе сабору Пелагије био је осуђен и присуствовавши томе суду Праил јерусалимски, увјеривши се да је Пелагије пао у заблуду, ишћера га из Јерусалима.

Кратковремено епископство Праилово означено је : долазом у Палестину Меланије Млађе са својим мужем Пинијаном и мајком Албинијом; смрћу Евстохијом, коју је у тешкој управи Витлејемским манастирима замијенила Павлина; земљогресом у Јерусалиму; чудесима, поводом којих је епископ написао својим друговима окупацију посланицу, и на пошљетку смрћу Јеронимовом, која је била 420 год.

Пошљедње године живовања знаменитога старца прошле су у потпуној усамљености. Јероним је докончао свој вијек, као пошљедњи преставник тога малога западно-римскога друштва у Палестини, које је узбуђењем милосрђа и чувства било тамо основано. За изузетком Меланије Млађе, Албиније и Пинијана, који су живјели у манастиру на Јелеонској гори, и Павлине, која је по смрти Евстохије заузела управу манастирима Витлејемским, у блаженог Јеронима није остало више другова у Палестини. Око њега подизао се је нови нараштај пре-

звитера и калуђера, туђ и готово непријатељски западу. Превитер Гезихије, научношћу и сјајношћу свога слаткорјечија, био је дика и слава источног свештенства, његова толковања Св. Писма нијесу уступала толковању блаженог Јеронима, а његово опширно дјело о пустињацима предпостављало се аскетичнијем дјелима Св. Нила. Св. Висарион, који је подигао један од јерусалимскијех манастира, надмашио је строгошћу свога устава умјеренији правац живљења у манастиру блаженога Јеронима. На пошљетку, један пустињак, који је у брзо помрачио сву славу својијех претходника, почео је привлачити к својему суровом уточишту, у дубљини пустиње Мртвога мора, гомиле богомољаца, и тај пустињак био је Св. Евтимије. Будући је био монахом Фаранске лавре, он се тамо договори са једнијем својијем блискијем другом и сапостником, Св. Теокистом, и ријеше се и поћу у пустињу са намјером, да тамо воде најстрожији усамљенички живот. Залутали пастири случајно наиђу на њину пећину, виде их и од тада почели су се около њих прикупљати монаси, ученици и болесници. Таквијем начином около њихова уточишта порастао је убрзо нови манастир. Једно чудесно збитије још је више увеличало славу Св. Јевтимија: предводител Сарацинског племена, које је било потчињено Персији, довео је код њега свога болесног сина; пустињак, помоливши се Богу, излјечи му сина, и благодарни отац пастаци се са својијем племеном около тога манастира С Родине Нинеград, који се звао Парамбол или око.

Међу тијем израслијем, славнијем, новијем именима, смрт блашенога Јеронима пропала је неопажена, и велики учитељ, којег су некад рајечи дрмале и освјетљавале цео свијет, тихо је умро у Витлејему, на рукама Евсевија Кремонског и Павлине млађе, који су га и укунали у Витлејемској гробници крај блажене Павлине Евстохије.

Мавлина Млађа остала је сама у манастиру, којег је подигла њезина баба и којег је управа, као што се види, била напљедствена у њеноме роду. Та личност својевољне изгнанице привлачи пажњу толико својом усамљеношћу и тишином, којом је окружен њен будући живот, који пролази неопажљив у борби, која је у брзо обузела Палестину, и судбина њезина манастира губи се међу великијем манастирскијем установама Св. Јевтимија, Герасима и Саве.

(Наставиће се.)

Ц В Ј Е Т Н И К Д У Х О В Н И.

Ласкање и лицемјерство.

Афоризми.

(Н а с т а в а к.)

Многи иду ријечима путем Божијим, а дјелом бјеже од Бога (Св. Григорије Двојеслов).

По некоји човјек готов је да загрли цијело човјечанство, али само језиком, а дјелом не грли ни рођенога брата.

Неки људи носе на устима ријечи Митареве, али срце Фарисејево.

Навикавај твој језик да говори оно, што ти је на срцу (Ава Пимен).

Вишега и жешћега искушења нема, него допасти у руке ласкаваца човјека (Златоуст).

Ласкавац је страшнији од свакојега звијера. Звијер, каквога га видиш, онакви и јест, а ласкавац скрива под видом смирености свој отров, и тако је лукав, да га је тешко познати и од њега се учувати (Златоуст).

Онај, који ти ласка, опаснији ти је од јавног непријатеља.

Ласкавцу је у устима мед, а у срцу отров; ријечима обећава срећу, а дјелом копа јаму (Св. Давид Задонски).

Ласкавац — то је Јоав, који грди Амеца у намјери, да га убије, (II. Цар. 20. 9. 10.); то је Јуда, који целивањем издаје својега Господа (Лука 22. 47. 48).

Ласкавац одобрава и хвали у вама и оне пороке, које ви сами у себе не одобравате (Св. I. р. Двојеслов).

Чувај се, немој хвалити кога у очи, па буди било и по правди, јер смирени човјек тога не воли, а охоли постаје још надувенији (Протојереј II. Соколов).

Има нешто у свијету, што наличи на ласкање, а није ласкање: то је учтивост (Граф Блудов).

Сам немој никоме бити нископоклоним, а то не тражи и не допуштај ни теби да ко буде, јер је прво својство човјека лукава и коварна, а пошљедње — славољубива и охола (Св. Амвросије Медиолански).

Спољашности некијех добротинастава — која су притворна — гнуснија су од многијех порока (Данил Стерн).

Има случајева, да се по који човјек смирава ради славе — да би га похвалили, како је смирен — (Ава Доротеј).

Примјетите, да покварен човјек највише клење о чистоти и поштењу. Не вјерујте ономе, који се сувише хвали поштењем и болешљукком, и не тражите заштите у онога, који непрестано говори и хвали се јунашћом (Дјусо).

Лицемјери осуђују у другијема оно, што сами много више чине од њега (Протојереј II. Соколов).

У лицемјера је, као и у челе, на устима мед, а на срцу жаока (Монтен).

Тешко је стање, кад је на устима светост, а у срцу безаконје и злоба (Ава Исаија).

Жалосно је, кад се ради зло, а још тужније, кад се од добра претвара зло (Ф. М. Московски).

Мржња и завист — под покривалом побожности, то је грка вода у златноме суду, — то је кад човјек по спољашњости држи се са неким дјепом, а под покровом то *лијето* крије ражањ, на који би онеме очи намакао, да може — (Св. Јеф. Сириј).

Боље је бити добар у суштини, па макар пред туђим очима и низак, него ли бити хрђав у самој ствари, а у очима другијех добар и славан (Св. Г. Двојеслов).

Испитај себе, говориш ли оно, што ти је на срцу.

Нема грђе и гнусније обмане од оне, гдје се под видом искренности крије злоба и пријевара и баца се под заштиту вјере.

Не буди двојезичан, т. ј. да једно говориш, а друго да мислиш, јер такав, по ријечима Св. писма, потпада проклетству. Сирах 2815. (Св. Марко Подвижник).

Немој се упирати, да се покажеш добар, него буди добар, јер је познато, да, ко се упире, да се покаже добар, није добар, ни праведан.

Ако желиш себи добра, треба да будеш онакви, какав желиш да се покажеш пред другијема.

Лицемјер, колико се год прикривао под маском правичности, опет мора бити позната и изобличена нискоћа његове душе.

Буди према свакоме онакав, какав си и у души према њему (Цр.).

„Ништа нема тајно, што послје неће бити јавно (Лука 8 17).

Лицемјер иде у цркву не ради молитве, већ да га свијет види да је дошао, и како је тобож побожан.

Шта је лицемјер?

По ријечи Христовој, лицемјер је *гроб*, који је с поља окићен свилом и кадивом и развијем дивјећем, а унутра је пуна кости и сваке нечистоће.

Лицемјер је онај, који једно мисли, а друго говори.

Лицемјер је онај, који се по спољашњости чини свет, — унутра је „пуна губе и лукавства.“

Лицемјер је људски изрод, јер носи облик човјечији, а мисли ђавоље.

Лицемјер крије од нас истину; наноси лаж, као истину; пријевару, као мудрост; лукавство, као добросмишљеност; увреду, као правичност; развратност, као пристојност.

Сујевјеран лицемјер пости и уздржава се од јела, својој вољи и страстима не даје поста.

Онај, који жали сиротињу ријечима, а при том на дјелу тврдица је — жестоки је лицемјер.

Моли се онолико, колико имаш осјећаја у души, а не буди у молитви „јакоче лицемјери,“ да се клањаш и преставаљаш свет.

Језик, који вријеђа и плете мреже другоме, тај није достојан ни способан за молитву.

„Блудитесь отъ кваса фарисейска, еже есть лицемѣрие“ (М. М. Платон).

(Наставиће се.)

Црте из живота архимандрита морачког Димитрија.

Спремао сам се више пута, да опишем цио живот овог доброга оца сиротињског, који је непрестано цијелог свог живота бдио и неуморно

радио, да умножи повјерени му *шалант*. Пошто дознадох, да је о њему писао, у свом опису манастира Морачког, — како ми се чини, у 1874—75—76 години, тадашњи вриједни настојатељ и учитељ, омиљени пријатељ народа морачког, то онда сам се ријешно, да поједине прте само из његова живота изнесем

Народ, који је тако слушао овога свог учитеља, врло се бојао његове клетве и говори, да су се његове ријечи стијецале као у амин, и тога ради и почећу са случајевима, у којијема се огледа моћ његове ријечи.

Једнога јесењег дана дође један посланик из Ђурђевијех Ступова, из крај Берана, и донесе Димитрију писмо од калуђера Јањићија. Отац Јањићије, чујући да у Морачи није родило жита ни ками, пише Димитрију, да је Наија родила добро, и говори Димитрију, да раде, како знаду.

Димитрије, који је вазда водио бригу о околној сиротињи, ово писмо једва и дочека. Сјутри дан, пошто је био празник, народа се доста окупило. Он, желећи објавити народу важност тога писма, пошто се свршила литурђија, изађе на доклат од своје куле са још неколика главара, измештне двије кубуре и удари у звона

На глас звона и кубура народ поврви к доклату, а Димитрије поче да им говори:

„Слушајте, Браћо! дошла је књига из Наије од нашега доброга Јањићија, из Ђурђевијех Ступова. Чуо је, да се у нас није родило ни камена, па ми пише, да ове године не чинимо буне са Турцима, јер је, каже, у Наију жита родило доста, па сам ве, синови, зато звао, да се договоримо и учинимо какав адалет, дако ове године живи утечемо.“ Цијели народ слуша, што старији говори, нико се жив не чује, не мрда нико ни ухом, јер им је ово добро дошло. „Шо су у свакој цркви има кукоља.“ — Један између народа нађе се и рече Димитрију: „Ја ту књигу не слушам! Чули су Турци, да их охемо, па су га подмитили, да ти пише, да не четујемо; коме баста нека четује, као што ћу и ја, а коме не баста нека липше.“ — „Немој. Сине! тако ти Бога, — почне га старац молити. — Ако је тебе родило није, болан, другоме народу, па немој да другоме штету чиниш; да ли не видиш е оће ове године све да *цанца* од глади.“ — „Ја, бога ми, оћу, па други како год оће.“ — „Немој, Сине! тако ти Иеуса Христа! — „Богме, дуовниче, оћу.“ — „Немој, Сине! тако ти овога Крама Успенија Матере Божије.“ „Ја вала оћу..... ево овом кубуром гађати Турчина, и за то нећу слушати.“ Пошто ово изговори, пође из народа и крене да иде кући. Димитрије кад виђе, да га умолити не може, онда се окрене к великој цркви и рече: „Ајде, пошто нећеш да слушаш, да Бог да и Успеније Богородице, том нетом кубуром убио свога оца, па ти не падало на ум да чиниш пропаст сиротињи.“

Овај човјек пође и кад дође код куће, ту нађе оца и упита га, ђе је коњ. — Шта ти коњ оће? — Оћу да идем у чету пут Наије. — Ајде почини, немој довијек о ђаволу радити; барем овај благи дан нека ти прође без чуда — Ја оћу и баста ми, но ђе они коњ, а за друго те и не пита нико, па привали ту. — Кога не питаш, један изроде! Ја сам ти отац и треба да ме питаш; збиља си се помамио, па се од тебе не може лијека наћи — ја сам кућни старјешина, и ја сам ово стекао и коња ти не дам! — А! а! Стари здуачу! нећеш ти мене довијек турати грану на пут, него ћу ја теби дати, што је твоје. — Онда извади кубуру, те јаднога старца у прси, то! који последије 5. минута издане. Сии му уграби коња и утече.

Ту чут', ту виђет', ни стрва, ни јава; никад од њега више гласа. Те тако ова година прође без велике муке, и овако Бог смакну противника благостања народњег.

II.

Сви Крајичници, па и Морачани, у прва, мутна времена, често су пута ходили у чету. Муниција — џебана, вазда је стајала под кључ и управу Димитријеву у манастиру. Подкомандир Ненад Чмитин, Дожић, познати јунак и крвопија турски, ка оно ти што се е чим задојило и што је чему дадено, још од мале шпаке, вазда је четовао и доста јада Турцима задао. Он приповиједа за један случај овако: „Ево, Браћо, пошто говорите о Д. да ви ја испричам, шта је једном мене рекао. Оно знате тамо, како оно често иђах у чету у Колашину, нестало ми фишека, и ја пођем код њега, да ми да ђе једно двије тесте. Кад дођем, нађем га, ђе шета по порти. Назвах му „помага Бог!“ — и пољубим га у руку. Овај ми рече: „Добра ти срећа, сине!“ Пошто мало попричасмо, ја му рекох: „Ја оћах, дуовниче, поћи до у Колашин, да видим, што раде ти Турци, па сам дошао, да ми даш ђе тесту фишека.“ — Зар оћеш, сине? — Оћах, богме, дуовниче... — Е па добро, — ајде имаш ли обравнице? — Имам. -- Дај ми је — дадох му торбицу, а он пође, те отвори малу цркву, да узме који фишек. У овој цркви — храму св. Николе — стајала је џебана. Ова мала црква била је одавно запуштена и није се у њој служило, нити је имала иконостаса, те тако су у њој, као на доста мјеста у Црној Гори, држали џебану. Тек у познија времена, по благослову блаженопочившег епископа Захемског, г. Висариона Ђубића, а под настојатељством Игумана Михаила Дожића, ова је црква, или боље рећи њен иконостас, био направљен изнова и данас се у њој служи. Овај џебаник из цркве неуступа ниједном од 22. велика Светогорска манастира. Кад изађе из цркве, али сво га ђе носи пуну торбицу фишека. Ја се зачудих, па му рекох: „За Бога, дуовниче, и прије сам додио, и прије си ми давао, ама овако нијесн никад? — Душе ми, пута ти без оволико нема и узми сваки, немој ниједан оставити, и ајде, нека ти је Бог на помоћ.“

Пошто дођем у Врујца, крене са мном још неколико друга. Кад изађем пут Вучја, опазимо велики буљук овапа испод Зауглине, те ми, као манити, у сред подне заскочи оне овце и поћерај уз Чуке. Јадни колашинци, ђе их таквијех пољечника нема у свијет, натура се за нама, те ћер, ћер, а ми окупили оне овце пред собом, а гађемо из кубура; али шта ћеш, до голијех брегова отеше сваку, а ми на једну главицу изађосмо и ту се уметеризн. Турци не околише са сваке банде пута; да утечемо — нема никудије, те ми неколицина отолен цио дан бисмо бој. Они, већ пред саму ноћ, алакнеше једанпут, да не на јуриш поватају, а ми дочекасмо најирије великијем пушкама, а за тим кубурама на њих, дим у дим; Један искочи, те бијесан Турчин, тамаи на шанац преда ме, и он на мене, а ја на њега, дим, дим. Он паде онамо, а ја амо; он мене уби у стегно, а ја њега по сред преп парагуном, док ми вала барем ни једном не зину. Они други Турци, у сами мрак, учинише још једном једну грају и опалише неколике пушке, и у тој граји уграбе онога испред мене.

Пошље овога престадоше пуцати; сва је прилика, да им је престала џебана, и заваше ме, и рекоше ми: „Вала бива нећеш нам побјећи, но нам се предај.“ — Вала — рекох — Турци! све ви једно, предат' ви се жив нећу, али причекајте још мало, доћи ће ви јабука из Мораче доста. Турци

се утајаше. Ја разбучио кошуљу, те увезо, пошто сам машине привалио, оне ране, па један мах рекох оној дружини: „Турци су се утајали, него пошто је карамлук, ајте да одовлен право проза њих прођемо, па што Бог да.“ Опрем се на велику пушку, те полако, са запетом кубуром, све на нокат прођемо; кад али Турци пошли, нас оставили. Дружина ме посліје повесе. И кажем ви, браћо, од оне торбе фишка само у двојице имаше још пуне кубуре а у мене и кубура и велика пушка, и тако ми Бога, да не даде толико фишка, оћаху нас заклати живе, и занета ви кажем биле су му ријечи свете, као св. Петру.

III.

Покојни М. М. најблаженија душа, коју је Бог створио у Доњој Морачи, чувени јунак и вјешти војсковођа, причао ми је ово: Бијах, *бале* (ово је његова узречица била) ја још млад; бројаху ме тамо међу добријема. Силни Д. Р. био ми је побратим. Душе ми, синко, био ми је мио као брат П. а како ми неће бити мио, кад је био од најјачега и доброга брства у Морачи, а још јунак као најбољи. Један пут, некакав Турчин, да га Бог убије, а душе ми, сиромах, није ми ту крив ништа, заиште ми, да му дам вјеру, да пође у Морачу, да прода нешто робе. Ја му зададох вјеру и он пође. Пошто је дошао у Морачу, запитали га, ко му је вјеру дао, а он им казао. Богме, Турчине, ми ти вјеру нијесмо дали, и Д. отме му све. Жасо ми је било, *бале*; зададох вјеру човјеку и преко те моје ријечи да му све узму, али ће мене да дође на ум да убијем Д. није, душе ми, колико оћу ли брата убити. Чуо сам био од некога да му се жалио Димитрије на Д., да га је био неће нападао ријечима и да му је говорио, камо паре из Русије, те су дошле и још неке работе, али друго ништа. Ја, како оно често иђах у чету, немах фишка, те ја пођем код Димитрија, да ми да који фишек, а у њега, *бале*, бијаше тада још некијех фишка од џебане св. П. То бијаху мали фишци, али пуцаху као гром и таке џебане никад није било; каживаше ми Димитрије, да је ту џебану св. Петру дао, учиње ми се да рече ћесар, а не умијем ти добро казати баш ко.

Кад дођем у манастир, нађем га, ће се шета по порти, а бјеше пригнуо један црвени бињши, а обоу јеменлије. Ја га пољубим у руку. Пошто се упитасмо, ја му рекох: „Дошао сам, дуовниче, да ми даш који фишек, с оћах да пођем тамо до у Колашин.“ Он мало стаде, па ми рече: „оћеш душе ми.“ Пошље тога, опет упита ме: А да је ли ти, М. пуи џевердан? — „Није, дуовниче.“ — Он упаде онамо у одају, донесе кључ од мале цркве и изнесе из ње један фишек, даде ми га и рече: „На, напуни џевердан, да ја гледам.“ Ја узех, *бале*, онај фишек и напуних, а он се обрну к великој цркви и рече: „Ајде М. да Бог да и Успеније Матере Божје, да тијем фишеком убијеш онога, ксга ја сад мислим.“ — Ја се душе ми нешто узбуних, па му рекох: „За Бога, дуовниче, што ми то рече? — Ето тако, душе ми, и ајде и срећан ти пут; више ти фишка не треба. Ја отолен крени и мишљах: узајмићу у некога двије тесте фишка и поћи ћу у Колашин. Душе ми, синко, не падаше ми на ум, да убијем Д., колико сад оћу ли заклати које од ово двоје ћеце. Те ја ајд даље. Кад прођох преко воде, поче ми се нешто мутити по глави, е ма како то, да Д. сломи мене вјеру. Те тако нешто мислећи мало по мало доклен наљегох поред куће његове, он спаде из куће, а мене се у толико, преврну памет, те куд ће несрећа, те ја душе ми њега џеверданом

онијем истијем фишеком, те он ни јаох мајко. Ја отолен утеци. Тамо већ, синко, пошто смо се измирили са Р. кретили су ми једно дијете, а архимандрит ми је, душе ми, причао и заклео се, да је онда, кад ми је онај фишек дао, мислио тамап на Д. И знам, душе ми, доста пута, кад је коме што рекао, стекло му се, као о амин, а причаћу ти и за Радуна Милутинова, кад је носио Дечански Душанов крет.

(Наставиће се.)

Назимо на дјечије одговоре.

Пише Ђуро Шпадијер, учитељ.

Педагошка се наука обилато сипље младежи по многим заводима с циљу да припреми ваљане васпитаче, који ће, не само примјером, него и радом, друге васпитавати, т. ј. да се добију ваљани родитељи, као васпитачи своје дјеце, и да се припреме нарочити васпитачи за дјецу уопште.

Поред свију постојећих завода, поред свију познатих научењака, васпитача и трудбеника на васпитном, педагошком пољу, — опет се није постигао највиши циљ васпитања, па ни у најкултурнијим земљама.

Има много сметња, које не дају, да васпитање корача онако и онолико, колико би могло. Од тих су сметња, понајглавније: сви људи не могу бити једнаци, богати, да не оскудијевају ни у чему. Ове и многе друге сметње не дају, да васпитање постане бољито народно. Поред свију поменутих и других сметња, могло би се много постићи, да се не занемарује оно, што се може постићи. Многи се држе тога начела, да је њип рад мален, незнатан и према томе да не може имати ни добрих, ни злих последица. Ови се варају, као и они, који мисле, да се без њих не може, или савршено може, те и једни и други папуштају свој рад, или све што раде, раде без воље. О овима можемо рећи, да и једни и други нијесу од користи, јер они, који много себе прецјењују, што кажу код нас, високо се држе, сваку радњу извршују са презрењем, и као од невоље; — судба му је таква, а он није за то, но за нешто *више*.

Штета од оваквих људи лако се може видјети, зато их треба лијечити, ишћерати из главе то високоумље. Такви људи бивају и способни за рад, али неће, но остављају то нижима од себе; а само тек ондје хоће да се покажу, гдје мисле, да се без њих никако не може. Овакви људи очекивају особите прилике, да се покажу, па у том очекивању прође и вијек. Прилике су вазда за раднога, а за љенивца нема их никада, или као што један високоучени рече: „ја бих пјевао и писао, да имам што“. Има се што, не треба чекати прилике, него их треба стварати.

И они су штетни, који мисле, из неке своје премудре смирености, да нијесу потребни, да се без њих може, да су, према томе, незнатни, па и њихов рад, те не раде. И ови су људи од штете, као и она прва врста, те и њих треба лијечити, да осјете сами себе, јер су се заборавили, као да их нема. Из овога сљедује и можемо слободно рећи: *Тешко томе ко мисли, да се без њега не може; а и ономе, ко мисли, да се без њега може.*

На *једнакости* људи можемо се обазрети и код дјецe, али то стоји опет васпитачу; он, ако је ваљан, једнакост ће све више постизавати, а неједнакост ишчезавати. Сиромаштво и друге неке оскудице занета много сметају, али то се свуђ не налази тако, т. ј. гдје су богате породице, да и дјеца буду васпитана и обратно, него бива и друкчије: често се дешава, да и побољег стања дјеца нијесу васпитана, нити се на то много пажње обраћа.

Противу свију сметња у васпитању, као и у сваком другом раду, треба војевати, ако хоћемо да нам рад иде са успјехом, иначе залуду ћемо се мучити. — Ако потражимо најдаљи, најтачнији, прави извор ових сметња, због којих васпитање не може постићи своју највишу циљ, наћи ћемо га прије рођења човјекова; дакле, прије него се човјек и роди, треба о њему мислити, да буде створен баш прави „човјек“. По овоме прије свега требало би обратити пажњу на то: ко с киме ступа у брак, јер знамо, да од нездрава сјемена и род је нездрав, — од нездравих родитеља и дјеца су нездрава. Од здравих родитеља и дјеца ће бити здрава; а сврх тога, ако родитељи имају имања и васпитног знања, дјеца ће им бити здрава душевно и тјелесно, а и напредна у једном и другом погледу. Пошто би се видјело, да се неком народу рађа здрава младеж од васпитаних родитеља, могло би се временом и очекивати, да ће томе народу и васпитање доћи до највише своје цијељи, ако би и школа извршавала свој задатак.

Противу свега, што рекосмо да смета напредку васпитања и данас се много гријешу: мало се обраћа пажње или ни мало, ко с киме ступа у брак, јесу ли за то та два члана способна, т. ј. имају ли имања, знања, бар и неколико неке васпитне праксе, јесу ли душевно и тјелесно потпуно здрави и др. Поред њине драге воље, треба да буде међу њима и трећа воља, која ће видјети не само воле ли се, него, ако није сходно, да се саставе, и да их развију.

Поред ове прве припреме за васпитање, што би требало, и сами васпитачи много гријеше, те нема ни првог ни другог ослонца, да васпитање како треба напредује. Погрјешке васпитача стварају истим многе тешкоће, које долазе или ушљед оне двије поменуте врсте људи, или из незнања, или из немарности.

Што долази тешко у васпитању ушљед *високоумља* или *смирене премудрости*, може се лако отклонити, али се не смије лако опростити ни једна погрјешка таквог васпитача. Што долазе неке тешкоће ушљед *недовољног знања*, то је лакше опростити и постићи; али што чине неки из немарности многе погрјешке, то није ни за поправку, ни за опростење, јер је такве најтеже навести на праву бразду, а и најкривљи су.

Из свега овога мислим истаћи у овом чланку *немарности*, јер и нијесам хтио баш ни говорити о свима потанко сметњама, које има и може имати васпитање. Зашто баш о немарности? — На то је одговор: *она болести, која највише најлакше пријења, највише се и лијечи*. Мислим, да у сваком раду, који ма ко неће или не жели извршавати, има и немарности, т. ј. да је немарност велики помагач и високоумном и смирено-мудром и неучном, да не ради као што би се могло. Немарност је јама, која много блага прождире, те то ме и наведе, да напишем овај чланак: *пазимо на дјечије одговоре*, да бих објаснио, колико је штетна немарност, а и да бих кога од ње излијечио.

На овај начин кад приведем и неколика примјера, којих не би било, да је било пажљивости, мислим, да ћу постићи своју циљ, јер ови дјечији

одговори не само да су занимљиви, него и pouчни, а сврх свега, особито наставнику, потребни, јер по њима може да процијени: каква је способност неког дјетета, знање, стање, како се учи карактер и т. д. Оваки један дјетињи одговор, кад би се анализирао, могао би нам показати дијете тако, као да смо сваки дан код њега били.

Не само образованијим људима, но и простацима пада добро у очи дјечије одговарање. Ако дјеца одговарају без збрке, јасно, гласно и слободно изражавају своје мисли и осјећања, то ће врло велики утисак на свакога учини; а оно дијете, које је сплетено у говору, лако се збуни, није отворено, па и да најбоље зна, неће ни себе, ни свог наставника препоручити, колико да се није ништа радило.

Дар говора велико је благо за сваког човјека, па га и треба усавршавати. Само онај може одијенити, што вриједи течни и лијепо говор, који га није усавршавао или га нема.

Да усавршимо говор код дјецe, треба да пазимо, како дјеца говоре, па на мане да ударамо, и то на оне, које код дјецe оназимо, а не само по неком правилу да им вичемо: *кад се говори треба устати, па устрављено сјајати, одговарати у потпуним реченицама, наглашавати правилно, пазити на сваку ријеч, коју ћемо изговорити* и т. д. и т. д. Тако дјецу нећемо никада научити да правилно говоре, већ ћемо само учинити у њиним главама неку збрку, тако, да и оно што, су знала, не знаду.

Сад још да споменемо, је ли и у старо доба цијењен дар говора, и његову тада важност, *мако иде вјештање у говору, па ћемо навести неколико примјера, који ће нам показати, какви могу бити дјечији одговори, да видимо, које су то погрешке, те се у говору често дешавају, особито код дјецe, а и код одраслих.*

У најстарија времена много су цијењени говорници (оратори), јер је њихов говор вазда био од велике важности, те су оратори заузимали прва мјеста у држави и долазили до највише славе. Њина је слава остала и пошље њих, а говори им и данас се налазе сачувани, те се на њима покољења уче, да мисле и говоре. Од најпознатијих говорника јесу: Цицерон и Демостен. Цицерон својим говором учинио је више, него сва војничка сила његове домовине, за то је и прозват „Избавитељ домовине.“ Више је стекао славе својим ораторством, него књижевношћу и државним радом. Демостен је такође спасавао своју домовину, подижући родољубни дух у своје суграђане, да не клону пред силом Филипа Македонског.

Говор много утиче на свакога много више, но кад је написан, па га читамо. Зар би Господ наш Исус Христос учинио онај преображај рода људског онако, као што је, да није народу науку проповиједао, него им је писању предао? Његово божанствено проповиједање до тога уздигло га је, да би свијет Њега и без страдања за род људски прозвао „Синот Божим,“ па и да није доказао Својим страдањем да заиста јест прави Син Божји.“ Плутарх вели: „говорничку способност ваља у дјецe развијати и навикавати их, да учину језиком владаши, јер често пуца крпљање је злато.“

Вјештање у говору бива практички, т. ј. или дјеца казују правилно граматично и логично оно, што су научила, од ријечи до ријечи, као пјесме, или по смислу. Да се дјеца извјештају правилно говорити, треба да и учитељ правилно говори, дакле, да им сам наставник даје добар примјер, па ће и она научити, и без многог знања граматике, да правилно говоре, а и смишљено, што је најглавније. О примјеру Сенека вели: *добри примјер*

више вреди за васпитање, него и најбоља правила. (Longum iter est per praecepta breve et efficax per exempla.) Ове ријечи познатог философа јасно нам казују, колика је вредност примјера, па и у говору, да вреди више примјер, но гола и сува правила.

Кад ће бити ваљани примјер у говору? — Само онда, кад и сам наставник буде ваљан у говору! — А кад ће бити наставник ваљан у говору? — Само онда, кад поред потребитих правила у говору буде обраћао пажњу на свој говор и дјечији, те исправљао погрјешке своје и дјечије, биљежио их, па често их прегледао, на њих нападао, и настојавао, да се сасвим искоријене. —

Ево некоје погрјешке, које сам прибиљежио, да су чињела у говору нека дјеца за времје наставног рада.

Причаше један ђак о Авраму, па, кад требаше да каже, како се Аврам и Лотови пастири посвађаше око паше (пасишта), застаде. Тада га запитам, да каже још, како се сврши свађа између Аврамових и Лотових пастира. На то дијете радосно одговори: „Аврам рече брату Лоту: немој, брате, да се свађамо, боље је да се *женимо*, него да се свађамо!“ мјесто: боље је да се *желимо* (да се раздвоје, те да се желе виђети.)

Исту причу говораше једном друго једно дијете, па мјесто да рече: „Аврамови и Лотови пастири посвађаше се око *паше* (пасишта), рече: „Аврамови и Лотови пастири *скочише у овце на пашу, који ће га први усвађати!*“

Запитам једно дијете да каже „Молитву Господњу“ прво словенски, па да преведе на српски. Дијете поче да говори молитву, па ће мјесто: „И остави намъ долги наша, яко *желе* и ми оставишемъ должникомъ нашимъ,“ рећи: „И остави намъ долги наша, *яко желе* и ми оставишемъ должникомъ нашимъ!“

Кажи ти, речем, једном ђаку, како Бог заповиједа, да се поштују родитељи и сви старији? Дијете уста и каза прво словенски пету божју заповијед: „Чти отца твоего и матеръ твою, да благо ти будетъ, и да долготлѣтенъ будеш на земли!“ После је преведе: „*Не слушај оца твога, но саму мајку твоју!*...“ — Зашто да не слушаш оца?! запитам одмах дијете. „Не, господине, пјани се, па ми бије мајку, и хоће да је и ја бијем; а она ми не збори, да ја њега бијем; па њу ја слушах, господине!“

Показиваше једно дијете црногорске границе на мапи, почевши од Јадранског мора до ушћа Бојане. Кад дође на *Говешти брод*, запитам друго дијете, које нешто преметаше у банку, да каже, гдје је Илија стао. „На *Говешти брод*, господине!“ — одговори дијете.

Зашто нијеси научно? запитам Марка. — „Нијесам имао кад господине!“ — А зашто нијеси имао кад?! — „Играо сам се, господине!“ — Зашто си се играо, што нијеси учио? — „Мама ми је рекла, да се играм, док нађе тату, да купи леба.“ — одговори дијете кроз плач. — А што није на подне дошло? — „Није имао пара, господине.“ — Ради ли ти што-год отац? — „Не, господине, но се игра на карте.“ — А! сад разумијем!...

Гдје си био јучер, Саво? — запитах једно дијете, те бјеше прошлог дана изостало код куће. „*Прасе сам, господине!*“ — одговори дијете, мјесто: *прао сам се.*

Говораше једно дијете Молитву Господњу, па ће рећи мјесто: И не введи насъ въ искушеніе, но избави насъ отъ лукаваго, — „И не изведи насъ на васкресеніе, но избави насъ отъ лукаваго!“

Кад једном, прије учења, читаше један ђак молитву, рече: а жепама даруй продолженіе полезнаго ученія!“ мјесто: а намъ же даруй силу и крѣпость къ продолженію полезнаго ученія

Питам једном Павла: Ђе се налази *кабао*?¹⁾ (бјеше час антропологије.) Павле, не знаваше, па ћутахше. Кажу ти, Божко! речем другом дјетету. Божко одмах уста, па као с неким поносом, што тобож мишљаше, да зна, пружи руку к истоку и рече: „*Више Романовине, господине!*“

Колико имаш година, Филипе? — запитах једног ђака. Дијето устаде, промисли се, па одједном повика: „*Колико ти речеште, господине!*“ Оваквим одговором мишљаше мали, а лукави, Филип, да ће ме потпуно задовољити.

Причаше Андрија Владика Василији, како је потукао Турке на Чеву, 1756 године, па рече: „*Продру се босански и херцеговачки Турци до на Чеву, ће их потуче Владика Василије до нога!*“ — Како то разумијеш, Андрија, продру се босански и херцеговачки Турци на Чеву? — запитам послѣје причања Андрију. „Пренали су се бити године, од Владике Василија, па су *викали!*“ — А како разумијеш оно Владика Василије потуче Турке до нога? — „Ја мислим, господине, да их је потукао *до нога!*“ — одговори Андрија, показујући на ноге, докле их је потукао.

Причаше једно дијете, како су Адам и Ева Богу сагријешили, па ће мјесто: Кад сагријешисе Богу Адам и Ева, почеше се сакривати у лишће, да их Господ не види, јер бијаху голи, — рећи: „А Ева рече, Господе, *свекра је крива.*“

Причаше Видак о „просу“, на мјесто да рече проса има *двѣ врсте: збијеног и расутог*, рећи ће: „проса има *двѣ врете* и то оно *на лијевој страни збијено је*, а оно *на десној расуто!*“ Тако су и насликате у књизи те *двѣ врете проса.*

Питам једном ученике, што значе неке изреке Владике Рада, које се налазе у III-ој читанци, као; *Ко разгађа у нас не погађа.* Што значе ова изрека, кажи ти! ти! ти!.. Питах неколико ђака. Ниједан не зна.

Тада ће устати Михаил и живо рећи: „Ја знам, господине!“ — А што, Михаиле? — „У нас су јучер гађали биљегу, па неки погодише, а неки не погодише!“

Бјеше час пјевања. Учасмо нову пјесму „Устај устај, Србине!..“ Пропитивах боље ученике, најпослѣје дође ред и на познатог Божка. Поче

1) Кабао једно брдо више ливаде, која се зове Романовина.

он да пјева: „Устај, устај, србине, не уклетвај!..“ мјесто; Устај, устај, србине, не оклевај... Што то значи, Боже, Устај, устај, србине не уклетвај? — запитам истог Божа. „Да не иду, господине, у кметш!“ — Кад да не иду? — „Кад пјевају, господине!“

Цешине, 24 фебруара 1895 године.

Ф Р А Н К

НАПИСАО К. Др. Теодоридес.

Август Херман Франк, узор побожности, родио се је године 1663-ће 22-ог Марта у Либеку, гдје је његов отац био судач у Dom Kapitell. Кад се је тај кашње преселио у Готу каоно двореки и судеки савјетник, Франк је продужио своје науке у том граду до 13-те године живота. Ту су му се ушљед домаћег васпитања укоријениле прве клице дубоких религиозних чуства у души његовој, и још као дијете показа особиту наклоност к Светоме Писму. Универзитетске науке слиједио је у Ерфурту, Кислу и Лајпцигу, гдје се је одао особито теологији, филозофији и филологији. У Лајпцигу би именован професором библиографије. Године 1689-те установио је у Хамбургу мушку школу, гдје је најприје и доказао, каквом су странпутицом ишле школске ствари, и колико је оскудијевала педагогија. Резултат тог његовог искуства би изложен кашње у спису под натписом. „О улуству дјече у побожности и хришћанској науци.“ Године 1680 зађакони се у Ерфурту, али шљедеће године противна му странка одузе службу, а пријатељи му израдише катедру источних језика у Хале. Дошавши ту 7 Јануара 1692 године, служио је 35 година цркву, школу и сиромаше. У Хале је био обичај, да се сиромаси сваког четвртка купе пред кућу свештеникову и да примају милостињу. У тим приликама Франк, осим што им је дијелио тјелесне милостиње, снажно би их и душевно, приповиједајући им истине вјере. Увидјевши тад Франк душевну слабост народа, стаде размишљати, каквим путем би најбоље могао пружити помоћ сиротињи, па за то објеси пред вратима своје куће ковчежић за милостињу с натписом, којим привлачиваше своје госте, да прилажу своју лепту на великодушну цијељ. Један дан нађе у ковчежићу 4 талијера и 16 гроша. „Кад сам узео те паре у руке — прича исти Франк — ускликнух од радости : то је добра главница; с њима ћу установити нешто богоугодно: почећу оснивати школу за сиромаше.“ И тако она 4 талијера и 16 гроша буду основа за стварање оних Франкових установа, које и данас у Хале буде дивљење путника. И заиста је купљено за оне новце у почетку 27 књига, а за 6 гроша недељно плаћао се је учитељ, да би по 2 сата дневно учио певолну сирочад. Али пошто је Франково добротинство нашло озбиљну потпору одмах подише школу за сиромаше. Ова скромна мала тијесна школа у почетку је била смјештена у једној уској улици, те зато се је премјестила у већу сусједну кућу. К тој школи се придружи и грађанска школа, а обје су имале истог учитеља, који је уз бесплатни стан и огрев, добијао плату недељно за 4 уре дневног предавања.

Исте године прими Франк за приличну плату три благородна дјечка да их учи и изобрази, а то даде повода да се подигне школа за дјецу. Франк зажели, не само да учи сиромашну дјецу, већ и да их храни, те тако 12 јулија 1698 године постави се темељни камен соротинске куће. Најеспособнија дјеца тог завода слушала би специјалне науке, као спреме за лингвистику и науку, и тако постаде засебна латинска школа. Франк је до саме своје смрти подизао школе, а последије његове смрти исту је ствар продужио син му Готхилф Август и зет му Freylinghausen. Године 1798 наслиједи га Август Херман Нимајер, његов праунук, који се је тако ревностно заузимао да се подижу Франкове школе, да се с правом може назвати други утемељач. Кашње и Фридерик Вилхелм III. тако је потпомагао Франкове установе, да им је овјековјечно опетанак. Данас, ко полази Хале, ако је пријатељ писмености и вјере, са задовољством ће посетити Франкове заводе, којих има 9 разних школа са 3500 ученика и ученица и 150 учитеља и учитељица. Тако је доказао својом неуморном енергијом, да човјек може да изврши све, што му се из убјеђења чини вриједно труда.

Особита задаћа Франкова учења бијаше да доведе дјецу до живог познавања Бога и до истинитог и енергичног хришћанства. Религиозно учење, катихизис, библија, језикословље, к томе безброј молитава и религиозна вјежбања сачињаваху душу његове научне системе. И то је Франк чинио из озбиљног унутрашњег убјеђења. У његовим се школама учило 7 сати дневно, од којих 4 су били посвећени религиозним лекцијама. Франкова девиза бјеше у моралном смислу „пoboжност,“ а у практичном „наука“ Али он се је бринуо и о тјелесном вјежбању дјеце, јер је знао, да је „mens sana in corpore sano,“ а и о сваком хигијенском удобству: здања свијетла, пространа, виста, раздјелена према потреби у разреде и одсијеке, добра научна средства и школске књиге. Даваше младежи и одушке и забаве, али дуге викације не даваше, јер и у подјељне дане дјеца су морала похаћати школу. Наука читана обављаше се по методи силабизма, наука писања обављаше се овако: ученици имитираху писмена, претходно на таблици написана, или су морала мастилом преписивати типове, претходно забиљежене у задаћи. Рачуници допушташе врло мало времена: 4 радње, тројно правило, разломке. Музика се ограничаваше само на духовне пјесме. Географију, историју, ботанику, вјештине учила су дјеца увијек играјући се, у шетњи, у музејима и т. д. Главни закон Франкове методе бијаше разговоран, т. ј. катихетичан. Ријетки природни предмети сачињаваху музеј. Дјеца су морала особито познавати природу, потребе људског живота, и т. д. Ради контроле успјеха било је 4 испита. Школеки запт се је ослањао на домаће васпитање, а под управом хришћанске љубави. У Франковом дјелу „Школска организација“ има идеја, које сачињавају праву педагошку науку. У њему вели: „неумјесна љубав, као и неумјесна строгост, могу подједнако да оштете дјечије васпитање. Ако се нађе начин, да се савршено одбаци прут, али да се сачува намјера доброг васпитања, морамо прославити Бога.“

Најпослије оснује учитељску школу „Seminarium praeseptorum“ и „Seminarium selectum.“

У његовим списима има сијасет златних сјемена његовог богатог искуства. Франк није обични и теорични створитељ планова, већ практично произвађа своје идеје и остварује их. Према душевној интонира и тјелесну жицу образовања. Чег ради тај муж, који је посветио вас свој

вијек образовању народа и свијета, с потпуним правом треба да се прибара међу највеће борце педагошког напретка, а историја тог напретка мора да уступи за сва времена најпочасније мјесто у својим сјајним ступцима.

Извјештај о основним школама црногорским у школ. години 1893—4.

(Саопштава се у изводу).

Ревизор: **П. Јоко Гојнић**, учитељ у Брчеле.

1. Команска школа.

Испит је држан 22. Јуна и трајао 5½ часова.

Школа је дворазредна (I-ви и II-ги.)

Уписато у I-ви разред 22 ученика, у II-ги 46. Сви православне вјере.

При испиту било је у I-ом разреду 20, у II-ом 45 ученика.

Изостали су из I-ог разреда 2: због болести 1, а због инокоштине отпуштен 1. Из II-ог раз, изостао 1 због болести.

Понављали су I-ви разред 4 због неспособности.

Успјех, показан о испиту:

	а) I-ви разред.
Закон Божи:	врло добар.
Српски језик:	врло добар.
Рачун:	добар.
Земљопис:	одличан.
Поз. и негов. чов. тијела:	врло добар.
Краснопис:	врло добар.
Цртање:	врло добар.
Пјев. пр. и нар. пјесама:	добар.
Гим. и војн. вјежбање:	добар.
Чист. шк. пош. и др. дјецe:	добар.
Дисциплина:	врло добар.

б) II-ги разред.

Закон Божи	врло добар.
Српски језик:	добар.
Словенско читање:	добар.
Рачун:	врло добар.
Земљопис:	одличан.
Историја:	одличан.
Поз. природе:	врло добар.
Краснопис:	врло добар.
Цртање:	добар.
Пјев. пр. и нар. пјесама:	добар.
Гим. и вој. вјежбање:	врло добар.
Чистоћа шк. пош. и др. дјецe:	добар.
Дисциплина:	врло добар.

Општи успјех показан у оба разреда: врло добар.

Предмети су сви обрађени у довољном обиму, једино на пјевање народних пјесамa могла се виша пажња обратити.

Школски рад је отпочет 1. Октобра; дневно је рађено по 5 часова, а свега је радних дана било 184.

Дјеца нијесу никад била у школи без учитеља. Држата су два родитељска скупа: један у почетку године, а други о светосавској прослави; на првом говорено: о важности и задатку школе, као и дужностима родитеља спрам дјецe и обратно; на другом: читан полугодишњи успјех ђачки, а и говорено о разним поучним стварима.

Дјеца су извођена у шетњу два пута, којом им је приликом говорено највише о природи и географији.

Ученици су школу посеђавали уредно.

Учитељ је постављен за привременог 1883, а за сталног 1884 год.

Способност учитељева у опште за сва четири разреда добра. Владане му је и држање како у школи тако и изван ње врло добро; трудољубље врло добро; другог занимања нема, а свршио је три разреда гимназије на Цетињу.

Погрешке примјечене у школској настави:

Дјеца нијесу навикнута, да јасно одговарају; питања учитељска требала би да су мало језгровитија; при читању дјеца одвише брзају, и на питања не одговарају у потпуним реченицама; могла се обратити и већа пажња на декламацију, као и према обсегу наставног плана упознати дјецу са новим мјерама, упоређујући са старим, којих се народ још није са свим опростио.

У предавању *Земљописа, Пјетровије*, а такође и природе заслужује похвалу. Предавање је већином разумљиво и онегледно, а при том дјеца знаду доста правилно мислити.

Одговори ученика при карактерисању појединих личности из историје и вјеронауке и њихово осуђивање, које су пратили са неким природним негодовањем, као и похвала оних, који је заслужују, може послужити као доказ, да је учитељ заиста обраћао пажњу на развитак честитог карактера код дјеце.

Казне је било ријетко, и то омање, која је дозвољена, а такође пазило се и на међусобну љубав дјеце.

Учитељу је стан у школи. Изостао је само три дана, којом га је приликом заступао неки му рођак, који је свршио цетињску гимназију. Цркву је посеђавао редовно.

Школски протоколи, који се налазе у рукама учитељским, уредни су. У протоколима прихода и расхода није ништа биљежено, пошто су до пола школске године били у рукама бившег кап. П. С. Р. који је по доказу његовом, као и присутних на испиту, купио школарину уз дацију по наредби издатој од Глав. Просв. Управе, а расходи чињени по потреби, но ипак протоколе и рачуне није на вријеме предао данашњем капетану и мјесном надзорнику, нити су били уређени приходи и расходи, с тога се и није могла општа сума истих означити, за то му је наређено, да их одмах преда са чистим рачуном, који ће се уредити, те о идућој дацији поднијети Глав. Шк. Надзорнику на преглед.

Школско је здање доста прилично, али спрам броја ђака врло тијесна; кубична садржина учионице износи 95.472 к. м. и по томе на сваког ученика износи 1.404 к. м.

При овогодишњој ревизији уговорено је са мјесним властима, да се учине ове поправке: цијело здање прекрије, и, ради мање, влаге споља окарта; изнутра собе обијеле; таван на неким мјестима поправи; а од учила да се набави: штице, писмарица, рачунаљка, мапа Црне Горе и Балканског полуострва, школа основног цртања и збирка геометријских тијела. Све ово има се свршити до 15. Августа ове године. Школских учила нема, пошто школе овдје није било од неколико година, те су непажњом надлежне мјесне школске власти уништена.

Школа је у почетку године имала неприлике: морала се је поправљати у вријеме школског рада, пошто није извршена наредба прошлогдишње ревизије за поправку; препирка ко ће бити мјесни надзорник стварала је учитељу неприлику, да се није имао коме обраћати за школске потребе, тим више, што и капетана није толико занимала школска ствар.

Садашњи капетан племенски, Марко Беговић, који је од пола шк. године постављен за капетана, вршио је дужност врло добро; такође и мјесни надзорник, поп Крето Радуловић, постао је од пола године и у колико се њега тицало, био је добар; но како му први надзорник није хтио уредно предати протоколе на вријеме, то су исти нађени неуредни; и по томе мјесна школска власт, која је ту дужност вршила до пола школ. године, није се управљала по §-у: 72, 73, 79 и 82 школског закона.

Примједба. Због тога што ова школа није стална, већ сваке треће године предази из Комана у Загарац, па ушљед тога шк. материјал пропада, а дјецл, која треће године сврше I-ви разред, прекидају учење, те тиме по повратку школе нијесу способни, да наставе разред, што и убија вољу становништву, да школи већу пажњу поклони, то би добро било, да оба поменута племена ограде општу школу на средини (Бијелој рудини), у ком случају најдаљнеј дјени не би било више од једне уре пута.

Ово мишљење саопштено је мјесној школској и црквеној власти, која је радо примила тим прије, што би старо шк. здање могло послужити другим сипштинским потребама.

—*—

СТАР А ПИСМА.

Митрополит и Господар Свети Петар издаје синђелију
Ђуру Петровићу Луштичанину *)

Петръ Божією Милостію Православнаго восточнаго исповѣданія Смирениій Митрополитъ Черногорскій, Скандарискій и Приморскій и всероссійскаго Императорскаго Ордена Святаго Великаго Кнзя Александра Невскаго Кавалѣръ.

*) Синђелију ову добили смо добротом Високопречасног Господина Доситеја Јовића Консисторијалног Архимандрита из Задра; по којој се види дијецелална управа Светога Петра Митрополита и Господара Црногорског, кои је са Боком Которском онога времена владао, и архинастиреско старање водио, изабравши вишереченог Бокеза из села Луштице за пароха и душестаратеља православних Луштичана. Остров Луштица у Боки-Которској овога времена имао је 1500 душа православније. **Ф. Радичевић.**

По благодати и власти всесвятаго и животворящаго Духа данной намъ отъ самаго великаго Архіерея Г'да нашего Исуса Хр'та, чрезъ святаго и священія его ученики и апостоли и Ихъ намѣстники, сего благоговѣннаго мужа Бура Петровича отъ мѣста Луцици веяцемъ опаснымъ истязаніемъ прилѣжно испитавше и достовѣрно увѣрившеся отъ слышавшаго неовѣдѣ духовнаго оца, судихомъ, достойна его быти стаго сана пресвитерскаго, и тако чиновнѣ по обычаю восточнїя апостолскїя еросалимскїя церкви правилнѣ произведомъ, его въ чедца, пѣвца, иподѣ діакона и напрезачнїи пресвитерства степень призиванемъ Благодати тогожде всесвятаго животорящаго и все совершающаго Дха мѣрностїю пашею рукоположихъ во діакона и Єреа. И вручихомъ ему власть тайнами святими вся церковная послѣдованїя и чины дѣйствовати и повелѣхомъ ему яко служителю Христову грѣхи челоуѣкомъ, исповѣдати вязатиже, и рѣшити касающїеся токмо до власти священнической извѣстнаго же ради свидѣтельства яко отъ насъ благословеніе и чинно на степень єрейства возведенъ и рукоположенъ до храма святаго Х'това и чудотворца Николая, вручися же ему сія въ резиденциі Нашей изданая грамота рукою нашею подписанная и печатїю запечатанная, да всяко вземляй и прочитай сію нашу грамоту свидѣтельствующую его єрейство имать его єрей честна и по закону Бжїю и стихъ отцѣ ученїю во всемъ да послушаетъ его. Всїеже о Єрею да аще что небреженїемъ и лѣностїю твоею отъ врученнаго тебѣ стада овецъ Хр'товихъ похищенно будетъ имаша отвѣтъ воздати на страшномъ судици Христовомъ, азъ дѣла немамъ ты узриши. дана на Станѣвиѣ нашей Митрополитской катедральной дикастерїи, при храму свято троицкїя обители: въ благополучной и богохраннїи Черной Горѣ, дѣла господня 1801.⁴ мѣсеца януарїа, 24. числа.

N. 300.

CRNE GORE ĐURĐE Петръ Петровичъ
CRNOJEVIĆ

печат

Печат је у великом котуру са двоглавим орлом раширених крила, под којим стоји лав на засебном пољу, више којих стоји владалачка порфира са круном, поред које на десној страни стоји крст, а на лијевој архијерејска штака. У котуру овога печата при врху стоји крстић, а до њега сѣдеће ријечи: Петръ Петровичъ: Православни архїерей че: зе: еке: прим. —

Свети Петар даје благослов кући Бошковића у Бјелопавлићима.

Петръ Бжїю Млстїю Православни Митрополитъ Черногорскїи Скендерскїи и Приморскїи.

Смиренїе наше лишетъ благородному господину Вукашину Бошковићу у Бјелопавлиће, и всему пощепому дому вашему и въ немъ живуцимъ, властїю намъ отъ Бога данною, прислао архиѣастирское благословенїе, молећи преблагога и всемогущаго Бога, да вамъ и чадомъ вашимъ даруетъ миръ здравїя и милость, и да благословитъ васъ и сохранитъ подаровомъ

своея благодсти цѣли и невредими, и да умножить имѣніе ваше, якоже новля, и наставитъ васъ на путьъ заповѣдей своихъ во еже творити по воли сго благая и богоугодная во вся дни живота вашего аминь.

Дадеси въ манастирь Острогъ лѣта Х'тва ++д.чкч (1792) Марта двадесети день.

Смиреной Митрополитъ
Петръ Петровичъ

мјесто
печата

Филип Радичевичъ.

Ц Р К В Е Н И Г Л А С Н И К .

Службене вијести.

Приложници — *Опћина Цуцка*, у Рудине Никшићке, набавила је једно златоткано свештеничко одјејаније храму свете Тројице у Брестцама. *Опћина Подгоричка* набавила је једно велико четврто звоно од 290. кила храму Светога Великогученика Георгија у Подгорици.

Гордана Књашева Стругар, шћер Малише Вукова Пејовића из Додоша, приложи један бојадисани стаклени полијелеј од 140. фиорина храму Успенија Пресвете Богородице у Додошима код Жабљака.

Анђе Машова Штитал приложи једну велику кадионицу од кинеског сребра храму Светога Великогученика Георгија у граду Жабљаку.

Јевшо Вулешки из Цетиња приложи једно сребрно канѣло у Влашкој цркви, храму Рождества Пресвете Богородице за душу своје матере „*Бабе Марије*“, којој нека Свемогући дарује блажени покој.

Иван Стјефанов Мартиновић послао је цркви Бајичкој скупочијени престолни крет, врло вјешто израђен. Дародавац је приложио овај крет за спомен и душу својих покојних родитеља Стјепана и Анастасије. Из писма његова, које је оправно пароху Бајичком, Попу Марку Мартиновићу, види се, да га је на то богоугодно дјело поставило вруће потпомагање Његовог Височанства Књаза истој цркви св. Јована Крститеља „у којој смо — вели он — сви ми, браћа Мартиновићи, дужни молити се свевишњему за добро здравље Књаза и цијелог Књажевског дома.“ — Дародавцу нека Бог намири за његову лепту а ми му, уз добро здравље, желимо, да остане примјером угледања и осталих, који су кадри, а на страни се налазе.

Друге вијести.

Храм Св. Саве у Биограду. У једном крају у Биограду, на Савинцу, неколико честитијех и побожнијех грађана дошло је на мисао, да се у њиховом крају, гдје су запаљене мошти св. Саве, подигне црква, као споменик истом светитељу. Лијепа мисао!

Двајестпетогодишњица Бугарске екзархије. Фебруара 28 год. 1870 изашао је у Цариграду Султанов ферман, којим је основана бугарска екзархија. За овај успјех бугарски много је радила Русија, а и Срби из

данашње краљевине помагали су браћи Бугарима, као и увијек и радовали су се њиховој победи. Од установљења бугарске екзархије навршило се сад двадесет и пет година. У свој Бугарској прослављен је овај јубилеум свечано.

Српски црквено-народни сабор. Његова Светост Патријарх Георгије Бранковић ишао је у Будимпешту и заузимао се код владе за сазив црквено-народног сабора у Карловцима. Сазиву сабора налазе се од стране мађарске владе многе препоне. Говори се, да се сабор неће сазвати, док се у горњем дому мађарском не ријеше црквене реформе.

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК.

Школе и наставници у Србији. По „Државном Календару“ За 1895. годину у Краљевини Србији постоје ове сталне државне школе:

Велика Школа са 43 професора, 2 учитеља и 2 хонорарна наставника.

Војна Академија, виша и нижа, са 3 редовна и 17 хонорарних професора, 1 редовни и 3 хонорарна проф. помоћника, 2 редовна и 6 хонорарних наставника.

Богословија са 7 професора, 4 предавача и 3 хонорарна предавача.

Гимназија 14 виших и 10 нижих са 143 професора, 27 испитаних предавача, 96 предавача, 52 учитеља, 21 хонорарних наставника и 19 учитељица.

Реалке 2 са 15 професора, 9 предавача, 7 учитеља, 3 хонорарна наставника и 1 учитељицом.

Учитељске школе 2 са 10 професора, 3 испитана предавача, 5 предавача и 5 хонорарних наставника.

Вишиг женскиг школа 6 са 21 класном учитељицом, 1 испитаним предавачем, 4 предавача, 22 класне учитељице језика и вјештина, 12 помоћница, 2 учитеља и 5 хонорарних наставника.

Државна Трговачка Школа са 3 професора, 1 учитељем и 7 хонорарних наставника.

Ратарска Школа са 3 наставника, 2 хонорарна учитеља, 1 економом и 1 баштованом.

Виноделска и Воћарска Школа са 4 наставника, 1 хонорарним учитељем и 4 стручна помоћника,

Ткачка Школа са 1 учитељем, 2 учитељице, 1 економом 2 мајстора и 1 магационаром.

Земљомјерска Школа са 11 хонорарних наставника.

Заводска Школа при Управи војно-техничких завода са 1 сталним и 5 хонорарних учитеља и 2 хонорарна наставничка помоћника.

Основних школа 855 са 1823 учитеља и учитељица.

(„Наставник.“)

К Њ И Ж Е В Н И Г Л А С Н И К.

ШКОЛСКИ ЛИСТОВИ У ХРВАТској И СЛАВонији. У Хрватској и Славонији данас излази пет стручних школских листова: **Napredak** (год. 35) и **Hrvatski učitelj** у Загребу, **Škola** у Госпићу, **Нови васпитај** у Бјеловару и **Učiteljski glas** у Вараждину. Амо ваља рачунати и **Školski vrt** у Загребу, који има да унапређује настојање о школском вртovima; даље **Smilje**, добро уређиван лист за младеж, што га издаје **Хрв. пед. књиж. збор**, а излази једанпут мјесечно (годишња му цијена 65 н.).

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ. **Радетића Мара.** приповијетка из сеоског живота, написао *Мих. Сретеновић*. Биоград, 1895 г. накладом књижарнице Велимира Валожича стр. 181. Цијена 1 1/2 динар. Ово је први јенче *Мих. Сретеновића*, учитеља, али не треба с тога са страхом да приступамо к читању ове приповијетке: и ако је писац нов у нашој приповијетачкој књижевности, ипак ће свака са задовољством прочитати и ову приповијетку, у којој нам писац слика живот нашег народа у питомој Мачви са његовијем врлинама и манама. Истина, ти сељаци наши су познаници по другом сличнијем приповијеткама. Ко је слабијих живаца, те га и сувише дира зла срећа главне јунакиње у сличној приповијетки *Јан. Веселиновића* „*Сељаци*.“ тај ће мало одахнути, кад из приповијетке *Мих. Стојановића* види, да има и сретнијих сељанака.

Кратки хорватско-руски словарь. А.-в.-р.-в.-ъ U Zagrebu 1894 г. Tisak Dioničke tiskare стр. 110 мале осмине. Цијена 50 новч. И ако књига носи написани натписе, ипак од стр. 81 до краја има и „*Rječnik za prevodjenje s ruskoga na Hrvatski.*“

Дјело, лист за науку, књижевност и друштвени живот. Фебруар, година друга; уредник *Д. р. М. Ђ. Миловановић*.

Садржај: Бог (Державин) пјесма.

Један лијепо примјер поводом књиге *Aus dem Leben Konig Karl's von Rumänien. Aufzeichnungen eines Augenzeigen. I. Band. Stuttgart 1894, 8. IXLIH.* (Из живота румунског краља Карла. Записи једног очевица), од *Анд.*

Туђи слуга, народна бајка, од *Јан. Веселиновића*.

Погашене звијезде, пјесме.

Хипнотизам, јавно предавање, држано у Грађанској Касани 26. децембра 1894. год. од *Д. р. Војислава М. Суботића*, секундарног љекара болнице за душевне болести.

Срећна вече, пртице из Мостара, посвећено побри *А. Шантићу*, од *Свет. Ђоровића*.

Хај нек плану срца млада, (спјевано за прославу 25-годишњице срп. пјев. друштва у Србобрану, компоновао *Х. Дубек*), од *Алексе Р. Шантића*. Опсада Севастопоља прича грофа *Л. Н. Толстоја* (наставак).

Мрави од *Љуб. М. Давидовића* (наставак).

Са *Косова*, пјесма, од *Ст. М. Луковића*.

Живот, комад у 4 чина, написао *И. Н. Потапенко*, с руског превео *М. М. Ђовић*.

Писмо из Босне.

Друштвена хроника: *Адолф Смит* о здрављу нашег *Биограда*, превео *Ник. С. Јовановић* „*Американац*“.

Научна хроника: Нов начин лијечења туберкулозе (антитуберкулозни серум), ов Др. Ђоке Ј. Николића.

Критика и библиографија: Природа, илюстрован журнал за наука, стопанство, лов и риболовсти. Реферат Љиб. Давид.

Louis Bridel, professeur à la faculté de droit de Genève. Le droit des femmes et le mariage. (Etudes critiques de législation comparée) књ. на 8-ни стр. 187. Paris, Felix Alean, éditeur 1893. Чини саставни дио Bibliothèque de Philosophie contemporaine. Реферат Ник. С. Петровића.

Писма из Петрограда, од Радована Кошутића, реферат С. М. П. (свршетак)

Краћи реферати.

Биљешке.

† Милорад П. Шапчанин.

„Дјело“ штампа се у парној радикалној штампарији у Биограду и излази у мјесечним свескама од 10—12 табака. Запада за иностранство: на гидину 20 динара, на пола године 10, на три мјесеца 5, а за ђаке на годину 14 динара. Претплата шаље се власнику „Дјела“ г. Стојану М. Протићу.

Litteratura popolare dei Croati—Serbi. Prof. Melko Lucianović Trieste 1895, Tipografia Pastori. стр. 82. Цијена 1 круна. Ово је дјелце прештампано из листа „Pensiero Slavo.“

Позив на претплату. Јован Петровић, свештеник-католик и кр. професор у Загребу позива на претплату на књигу: **Учење о љубави хришћанској** или **Морална**. Ово је пријевод са руског и може послужити као школска наставна књига. Књига ће изнијети 8 штамп. табака. Цијена је тврдо укориченој 90 поби. биће готова до Ђурђевог дана. На десет књига даје се једна на дар.

Српски Архив за цјелокупно љекарство, Српског Љекарског Друштва, уређује: проф. Д-р М. Јовановић-Валуци.

Орган „Српског Љекарског Друштва“ „Српски Архив за цјелокупно Љекарство“ по досадашњем свом облику и по начину, како је излазио, није одговарао својој задаћи. Ниш је одржавао живу и непрекидну везу између самих чланова друштва као дијелова једнога цијела, ниш је српске љекарске на вријеме и по потреби упознавао са правцима, радовима и тековинама љекарске струке у великом свијету. С тога и није могао изазвати живљни и интезивнији задружни рад у самом „Љекарском Друштви“, а још мање је могао подетаћи појединог љекара ван престонице, да — поред својих обичних, често мучних, дневних дужности — заложити један дио своје снаге и у више циљева свога позива: — да поради на усавршењу и унапређењу своје струке као науке и вјештине.

Не би ли се српски љекари једном отели од тога застоја у неговању своје струке; не би ли се створио неки стожер, око којег би се све боље љекарске снаге у земљи и ван ње груписали: ријешило је „Српско Љекарско Друштво“ на свом годишњем главном скупу, да један дио „Српског Архива за цјелокупно“ издаје као часопис у свескама од 1—3 табака два пута мјесечно. Те свеске биће облика овога позива, а доносиће — према могућности и потреби — све, што се за то вријеме у медицинском свијету као важније истакне. Цјелокупан материјал биће стално распоређен у ове одјељке:

I. Оригинални радови; II. Преглед стране литературе; III. Извјештаји о раду љекарских заједница и удружења; IV. Извјештаји о раду саните-

тских власти; V. Закони и наредбе; VI. Вијести о стручним заводима и установима; VII. Билешке; VIII. Пабирци; IX. Ковчежић за прибирања медиц. грађе; X. Подлистак; XI. Сталешке и њихове вијести; XII. Јавна ријеч; XIII. Библијографија; XIV. Пошта редакције и администрације;

„Српски Архив“ излазиће 15. и пошљедњег дана сваког мјесеца, и слаће се чланова (и дописним) „Српског Љекарског Друштва“ бесплатно. Иначе стаје годишње: за Србију 6 динара, а за иноземство 10 франака у злату или 10 круна.

Рукописи, претплата, огласи и рекламације упућују се за сада (у платеним пошиљцима): *Dr-у М. Јовановићу-Вашути, Београд.*

Школски Вјесник. Стручни лист земаљске владе за Босну и Херцеговину. Децембар Сарајево 1894 г. Садржај овог броја: *Davorin Nemanic: Riјeс „porijeklo-podrijetlo;“ A. Tartaglia: Neke najglavnije projekcije zemljopisnih mара (свршетак); Anka Kragić: Neke misli o ručnom radu u osnovnim školama; Hajdar Fazlagić: Kako bi nam narod zavolio knjigu; Davorin Jaković: Kalcmljenje voćaka u zimu J. Nep. Farkeš: Prinos naučenju psihologije (свршетак); Adam Pejić: Вапно; Љубоје Длустић: Стари Грци и узгајање у њих (свршетак); педагошка смотра; Niko Vlašić: Geografska crtica o centralnoj Americi; Дописи; педагошке мрвице; Листак; Службени додатък.*

Наставник, лист Профасорског Друштва година 1895 св. 2. за фебруар. Биоград. *Преглед садржине:* 1. О реформи наставе српскога језика у нижим гимнасијама са гледишта научне педагогике расправља Љубомир М. Протић професор (свршетак). 2. Једна интересантна пантличара — саопштио Симић директор. — 3. Српска Синтакса, Написар К. Миленовић; реферат П. П. Ђорђевића (свршетак). — 4. Општа историја за више разреде средњих школа, од Ст. Ловчевића. Књига прва; реферат Драг. М. Павловића. — 5. О истој књизи реферат дра Мите Лукића. — 6. Из природе, мањи списи др. Ј. Панчића; реферат Живојина Ј. Јуришића. — 7. Новине из наставе и науке: Прилог учењу књижевности у нашим средњим школама. — Комете у 1894. години. — У науци до сада непозната торбарска кртица. — Самоубиство у животиња. — Најчистија вода. — Атмосферски азот. — 8. Рад у школи и за школу. — 9. Школско кретање: (свршетак). — 10. Професорско Друштво: — 11. Лични гласови: Кретање наставника средњих школа. — Професорски испит. — 12. Ковчежић: Предавања Професорскога Друштва. — Богословски фонд. — 13. Прилог „Наставнику:“ Грађа за флору гљива Краљевине Србије од Миливоја Симића.

Изашао је 4 број **Босанске Виле** са овим садржајем: Пјесме: На распутици, од Драг. Ј. Илића. — Тура Јакшић, од Вој. В. Рашића. — Људско браство, од Р. Ј. Одавића. Мртва љубав, од С. Д. Милјковића. — Прицовијетке: Надгребно слово, Б. Ђ. Нушића. — Нада, пјесма, у прози е талијанског од П. — Врло кратки роман, е руског превоо П. Ст. П. — Поука: Љубомир — Љубинко — Петровић, са сликом. — Црква Костадиновица у Гомиланима, од Ст. Р. Делића. — Жива ватра, од Дим. Глигорића. — Српске народне умотворине: Женидба Милана Топлице, из збирке Н. Т. К. — Табински севдах, из збирке Н. Т. К. — Листак: Оцјене и прикази: Сличнице из сеоског албума, од Надана Набалкана. — Хришћанске врлине, од Јов. — Књижевне и културне билешке. — Читула, — Нове књиге и листови.

„Босанска Вила“ излази у Сарајеву два пута мјесечно сваког 15 и 30. Цијена је за све крајеве на годичу 4 фор., на по године 2 фор. Таџи до. бивају лист за 3 фор. Претплата и рукописи шаљу се на уредништво. Не-плаћена писма се не примају. Рукописи се не враћају. Писма из Србије маркирају се 15 пара дин.

Гласник земаљског музеја у Босни и Херцеговини. Уредник Коста Херман, владин савјетник. Уредништво: Сарајево, зграда земаљске владе. Администрација: Сарајево, земаљски скономат. Годишња цијена Гласника са поштарином 2 фор. а. вр. Поједине књиге стоје са поштарином 80 нч. Сарајево земаљска штампарија 1894. *Садржај.* Људевит пл. Фиџер (Führer): Једна година орнитолошког изучавања у Црној Гори. — Dr. Ciro Truhelka: Isprava Skender-baše od godine 1486. (Sa 1 tablom uz tekst). — Иларион Руварац: Три додатка к расправи „Бановање Твртка бана“ (1353—1377). — Frano Radić: Gotička oltarna slika u crkvi Svih Svetih u Korčuli. (Sa 1 slikom u tekstu). — Емилиан Лилек: Вјерске старине из Босне и Херцеговине. (Свршетак.) — Dr. Leopold Glöck: Prilozi fizičkoj antropologiji španjolskih Jevreja u Bosni. — Карло Пач: Натписи из Никопоља (Превеса) у Епиру. (Са 4 слике у тексту). — Franjo Fiala: O nekim nasutim gradinama u sjeverozapadnoj Bosni (Sa 10 slika i 1 tablom u tekstu). — О. Рајсеп: Сјенице у Босни и Херцеговини. — V. Radimský: Prehistoričke gradine u Kotaru bihaćkom. (Sa 18 slika u tekstu). — Карло Пач: Римски остаци из долине Неретве. (Са 7 слика у тексту). — Franjo Fiala: Uspjesi prekopavanja prehistoričkih grobova na Glasincu godine 1894. (Sa 63 slike u tekstu). — В. Вулетић-Вунаковић: Хвјет Хрвоје, војводе спљетскога и општине дубровачке против Остоји, краља босанскому. (Са 1 сликом у тексту). — Karlo Patsch: Dva rimska natpisa iz Pecke. (Ispostava Varcar-Vakuf. Sa 4 slika u tekstu). — Dr. Ciro Truhelka: Старобосански писмени споменици. (Са 14 слика у тексту и 2 табле). — Дијепендџа Радић: Feriman sultana Selima III. o plovidbi broda „l' Onorato Bocchese“. (Sa 1 tablom uz tekst). — Виктор Апфелбек: Врете, варијете и одлике приметних кукаца из рода „Otiorrhynchus“ (подразреда „Dodecastichus Stirlin“) — Књижевност — Књижевност. — Различно — Različito. — Четирџи свеске чине једно годиште.

Уредништво „Гласника“ пропраћа рад Људевита пл. Фирера овијем ријечима:

С некреним задовољством поздрављамо овај исто тако занимљиви, као и пренаменити прилог господина Фирера о његовом једногодишњем посматрању птичијег свијета у Црној Гори. Поштовани писац у првом реду има да благодари великодушном потпомагању Његовог Височанства, књажевска-нашљедника црногорског, Данила, што је могао да у Црној Гори потанко и успјешно изучава орнитологију. Његово Височанство не само што унапређује и заштићује научно настојање ошће, већ је у подручју орнитологије и сам упућен стручњак и диван посматрач. Много којешта, што је у овом чланку изложено, потјече изравно као резултат сопственог посматрања књажевска Данила. Мислимо да не ћемо повриједити скромност, ако на овом мјесту изречемо најемјернију благодарност, коју наука дугује овако свијетлом унапредитељу и сараднику. — У осталом нам је такођер угодна дужност, да се захвално сјетимо благохотног потпомагања, којим су црногорске власти поштованоме писцу у његовом научном раду ишле на руку. По таком начину и пошто госп. Фирер своје изучавање будуће године мисли наставити, мислимо, да можемо изрећи наду, да ћемо и у

ПОЗИВ НА ПРЕПЛАТУ.

С благословом и дозволом Његове Светости преузвише-
нога Господина

ГЕОРГИЈА БРАНКОВИЋА,

патријарха српскога, православнога архиепископа и митрополита
карловачкога и т. д. и т. д.

изишла је из штампе и сасвим је готова књига под натписом:

МАКАРИЈА

МИТРОПОЛИТА МОСКОВСКОГА

ПРАВОСЛАВНО

ДОГМАТИЧКО БОГОСЛОВИЈЕ.

ПРВИ ДЕО.

По трећем издању превео и гдегде допунио

Протосинђел МИТРОФАН ШЕВИЋ

професор у богословији КАРЛОВАЧКОЈ

Књига ова на великој осмици износи 20 штампаних табака,
а цена је књизи овој **четири круне**, или за краљевину Србију
четири динара.

Књига је ова намењена слушаоцима православних српских
богословија, пречасном свештенству и сваком, који је рад да се
упозна са догматичким учењем цркве православне.

Претплату ваља слати „поштанском упутницом“ на пот-
писаног, а књига ће бити сваком претплатнику достављена
одмах поштом франсо. — Скупљачима дајем једанаесту на дар.

Други део овога догматичкога богословија изићи ће за
кратко време.

Молим учтиво штована уредништа српских листова да
изволе бесплатно прештампати овај позив.

У *Карловцима*, пете недеље часнога поста 1895.

Протосинђел МИТРОФАН ШЕВИЋ,

професор у богословији

Karlovitze, (Slavonien).

